

VAHİY BAĞLAMINDA RAHİB BAHİRÂ OLAYI'NIN DEĞERLENDİRİLMESİ

Evaluation of the Event of the Priest Bahîrâ in the Context of
Revelation

İhsan ARSLAN*

ÖZ: Bu araştırmada Hz. Peygamber'in dokuz, on, on iki veya on üç yaşlarında Şam yolculuğu esnasında Busrâ kasabasında yaşandığı iddia edilen Rahib Bahîrâ hadisesi bilimsel araştırmalara özgü metodolojik bakış açısıyla işlenmiş, temel referans kaynağı olarak Kur'an, hadis, siyer ve İslâm tarihi kaynakları kullanılmıştır. Yapılan incelemede Rahib Bahîrâ'nın, küçük çocuğun geleceğin peygamberi olacağı müjdesinin, Kureyş kafilesi ve Hz. Peygamber üzerinde hiçbir etki yapmadığı vurgulanmıştır. Senet ve metin açısından ciddi problemler içeren, vahiy, tarihsel bağlam, akıl ve mantık kurallarıyla çelişen bu hadisenin, Hz. Muhammed'in doğumundan itibaren peygamber olacağını ispatlamak ve onu yüceltmek için kurgulandığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ebû Tâlib, Hz. Peygamber, Şam yolculuğu, Rahib Bahîrâ, Busrâ.

ABSTRACT: In this research, the Bahira the Monk incident, which was claimed that it happened during the Syria journey in town called Busra several times when the Prophet [pbuh] Muhammed was nine, ten, twelve or thirteen years, was studied with a methodological point of view specific to historical studies and the Quran was used as the basic reference source. Besides, Tafsir, Hadith and Islamic History sources were also utilized. The study revealed that Priest Bahira's prophecy on the young child would be the prophet of the future had no effect on Prophet Muhammed or Quraysh Caravan. It has been concluded that this incident, which contains serious problems in terms of script and text, contradicts the rules of revelation, historical context, and logic, was fictionalized in order to prove the Prophet Muhammed would be prophet the moment he was born and to glorify him.

Key words: Abû Tâlib, Prophet Muhammed, Damascus journey, Priest Bahîrâ, Busrâ.

* Doç.Dr. Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslâm Tarihi Öğretim Üyesi. e-posta: ihsan.arslan@erdogan.edu.tr

Hakemli Araştırma Makalesi Peer-reviewed Research Article		
Başvuru Submission	Kabul Accept	Yayın Publish
25.06.2018	27.11.2018	30.12.2018

GİRİŞ

İslâm tarihi açısından Arap Yarımadası'nın en önemli bölgesi Hicaz'dır. Buranın en önemli şehri ise Mekke'dir. Kabe'nin dinî bir merkez oluşu ve Hicaz'ın, Yemen-Suriye ticaret yolu üzerinde bulunması bölgenin önemini daha da arttırmıştır. Ancak burası yüzey şekillerinin ve iklimin elverişsizliği sebebiyle ziraate uygun değildir. Bu sebeple Mekke'de ticaret temel geçim kaynağı haline gelmiştir. Mekke'ye ilk yerleşenlerin Amâlika olduğu belirtilmektedir. Daha sonra buraya sırasıyla Cürhümlüler ve Huzâalılar yerleşmiştir. Huzâalıların Mekke'ye hâkim olduğu dönemde Hz. Peygamber'in beşinci göbekten dedesi olan Kusay b. Kilâb idareyi ele alınca dağınık halde bulunan Kureyş kabilesini Mekke'nin harem bölgesine, Kureyş kabilesinin diğer boylarını da Kabe'nin etrafına yerleştirmiştir. Böylece yarı göçebe halde bulunan Kureyş ve kolları yerleşik hayata geçmiştir. Bu aşamadan sonra Mekke hâkimi Kusay b. Kilâb yeni kurumlar ihdas ederek yönetim alanında bazı değişiklikler yaparak Mekke'nin yaşam tarzına önemli derecede canlılık kazandırmıştır.

Mekke halkının önemli gelir kaynağı olan ticaret, yapılan bu yeniliklerle uluslararası boyutlara ulaştı. Bu amaç doğrultusunda Abdümenâf b. Kusay'ın dört oğlu olan Hâşim, Abdüşems, Muttalib ve Nevfel Arabistan dışındaki ülkelerle rahat bir şekilde ticaret yapabilmek için bazı girişimlerde bulunarak serbest dolaşım izni almaya çalışmışlardır. Bu amaçla Hâşim, Bizans imparatoruyla; Muttalib, Yemen kralıyla; Nevfel, İran kralıyla ve Abdüşems ise Habeşistan kralıyla antlaşmalar yaparak ticaret yapma izni almışlardır. Bu doğrultuda Mekkeliler yaz mevsiminde Suriye'ye; kış mevsiminde ise Yemen'e olmak üzere yılda iki kez ticarî amaçlı seyahatler düzenlemeye başladılar. Onların bu ticarî seyahatleri Kur'an'da şöyle belirtilmektedir: *"Kureyş'i ısıdırıp alıstırdığı; onları kışın (Yemen'e) ve yazın (Şam'a) yaptıkları yolculuğa ısıdırıp alıstırdığı için, Kureyş de, kendilerini besleyip açlıklarını gideren ve onları korkudan emin kılan bu evin (Kabe'nin) Rabbine kulluk etsin"*¹ Ticaretin bu denli geliştiği bir ortamda Hz. Peygamber'in ailesi de atalarından gelen bu özelliği devam ettirmiştir. Hatta Rasûlullah'ın üçüncü göbekten dedesi Hâşim b. Abdimenâf Suriye'ye ticarî amaçlı gittiği seferden dönerken Gazze'de yaşamını yitirmiş, babası Abdullah da ticaret yolculuğu dönüşünde Yesrib'de/Medine'de hayatını kaybetmiştir. Böylece Hz. Peygamber doğduğunda kendini ticaret ile çok yoğun bir şekilde meşgul olan bir aile içerisinde bulmuştur. Babasının ve dedesinin vefatlarından sonra Rasûlullah'ın bakımını üstlenen amcası Ebû Tâlib de bu geleneği devam ettirerek zaman zaman ticarî amaçlı seyahatlere çıkmıştır. Hz. Peygamber de

¹ Kureyş: 106/1-4.

hem çocukluğunda hem gençliğinde amcalarıyla birlikte bu seyahatlere katılmış hem de Hz. Hatice'nin kervanlarının başında yönetici olarak bulunmuştur. Bizim araştırma konumuz, Hz. Peygamber'in amcası Ebu Tâlib ile birlikte çıktığı Şam yolculuğu esnasında meydana geldiği belirtilen Rahib Bahîrâ olayıdır.

1- HZ. PEYGAMBER'İN ŞAM YOLCULUĞU VE RAHİB BAHİRÂ OLAYI

Hz. Peygamber dokuz,² on,³ on iki⁴ veya on üç⁵ yaşlarındaiken amcası Ebû Tâlib bir ticaret kafilisiyle birlikte Suriye-Şam taraflarına doğru gitmek için hazırlıklara başladı. Amcasının seyahate çıkacağını öğrenen Rasûlüllah ona sarılarak şöyle yalvarmaya başladı: “Amcacığım! Siz beni kime bırakıyorsunuz. Benim ne annem var ne de babam” deyince Ebû Tâlib'in yüreği sızlayarak şöyle dedi: “Vallahi, ne ben Muhammed'i kendimden uzaklaştıracam ne de o benden uzaklaşacaktır. O benimle gelecektir” diyerek onun kendisiyle gelmesine izin verdi. Böylece ticaret kafilisi yola çıktı ve Suriye'nin Busrâ mevkiine gelince Rahib Bahîrâ'nın⁶ manastırına uğradı. Daha önce Rahib Bahîrâ hiçbir kervana ilgi gösterip iltifat etmezken bu defa farklı bir hareket tarzı sergileyerek kervanın yanına gitti ve onları yemeğe davet etti. Çünkü Rahib Bahîrâ manastırındaiken kfile arasından birinin bir bulut tarafından gölgelendiğini fark etti. Hatta kfile manastıra yakın bir yerde bulunan ağacın gölgesinde konaklayınca bulutun da ağacı gölgelediğini ve ağacın dallarının da Hz. Peygamber'in üzerine sarktığını gördü.⁷ Kfile Rahib'i görünce binitlerinden indiler ve hayvanlarını çözdüler. Rahib daha önce yapmadığı şekilde hemen onları karşıladı ve onların arasında dolaşmaya başladı. Sonunda Hz. Peygamber'in elini tutarak: “Bu, âlemlerin efendisidir. Bu, âlemlerin

² Taberî, Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr, *Târîhu'l-Ümem ve'l-Mülûk* (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1997), I, 519.

³ Ebû Nuaym, el-İsbehânî, *Delâilü'n-Nübüvve* (Beyrut: Dâru'n-Nefâis, 1991), I, 168.

⁴ İbn Sa'd, Muhammed, *et-Tabakâtü'l-Kübrâ* (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1990), I, 122.

⁵ Mes'ûdî, Ebu'l-Hasen Ali b. Hüseyin b. Ali, *Mürücü'z-Zeheb ve Meâdin el-Cevher*, (Mısır: Basım yeri yok, 1964), II, 281.

⁶ Rahib Bahîrâ'nın kimliği hakkında şu bilgiler aktarılmaktadır: O, Yahudi veya Hristiyan âlimlerinden biridir. Abdül-Kays kabilesinden olup ismi, Circis'tir. İbn Kesir, Ebu'l-Fidâ, *el-Bidâye ve'n-Nihâye* (Kahire: Dâru'l-Hadîs, 1993), II, 290-291.

⁷ İbn İshâk, Muhammed b. İshâk b. Yesâr, *Sîratü İbn İshâk*, thk. Muhammed Hamidullah (Konya: Hayra Hizmet Vakfı, 1981), 53-55; İbn Hişâm, Ebû Muhammed Abdülmelik, *es-Sîratü'n-Nebeviyye* (Kahire: Dâru İbn Kesir, ts.), I-II, 180-183; İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-Kübrâ*, I, 122-123.

Rabbinin elçisidir. Bu, Allah'ın âlemlere rahmet olarak gönderdiği kişidir” diyerek onun peygamberliğini tespit etti. Bunun üzerine Kureyş, bunları nereden bildiğini söyleyince Rahib: “Sizler şu tepenin ardından gelirken ağaçlar ve taşlar ona secde ettiler. Onlar sadece bir peygambere secde eder. Ben bunu, onun iki kürek kemiği arasında bulunan nübüvvet mühründen tanıdım” diye onları ikna etmeye çalıştı.⁸ Büyük bir ziyafet hazırlatarak kabileyi yemeğe davet etti. Hatta şöyle bir uyarıda da bulundu: “Ey Kureyş Topluluğu! Küçüğünüzü, büyüğünüzü, kölenizi ve hür olanınızı yemeğe davet ediyorum” diyerek herkesin yemeğe katılması istedi. Onun bu ısrarlı davranışı karşısında kafileden birisi: “Ey Bahîrâ! Bu günün senin için büyük bir önemi olsa gerek. Bizler daha önce buraya defalarca uğradık, fakat böyle bir ilgi göremedik. Bu günün önemi nedir? diye sorunca Rahib: “Evet haklısınız. Sizler misafirsiniz. Ben de sizlere ikramda bulunmak istedim” şeklinde cevap verdi. Bunun üzerine Bahîrâ'nın davetine herkes katıldı, ancak yaşı küçük olduğu için Hz. Peygamber katılmadı.⁹

Rahib Bahîrâ yemeğe kervandakilerin hepsinin iştirak edip etmediğini sordu. Yemeğe katılanlar: “Yaşı küçük olduğu için küçük bir çocuğu çadırda bıraktık” şeklinde cevap verince Rahib: “Onu da çağırın. Sizlerden birinin yemeğe katılmaması ne kadar çirkin bir harekettir” deyince Kureyş: “Vallahi o, soy bakımından bizden biridir. O, Ebû Tâlib'in yeğeni ve çocuklarından biridir.” dedi. Bunun üzerine içlerinde biri: “Vallahi, Muhammed'in bizimle birlikte yemek yememesi hoş bir durum değil” diyerek küçük çocuğun da kendileriyle beraber yemek yemesi gerektiğini belirterek çadıra gidip onu getirdi. İbn Sa'd'ın rivayetine göre Hâris b. Abdülmuttalib: “Vallahi, aramızdan sadece Abdülmuttalib'in oğlu geri kalırsa, bu, bizim için bir cimrilik olur” diyerek yeğenini alıp sofraya oturtuncaya kadar elinden tuttu.¹⁰ Hz. Peygamber sofraya oturduktan sonra Rahib Bahîrâ kendisine dikkatli bir şekilde bakmaya başladı, âdeta onda bir şeyler arıyor gibiydi. Daha sonra yanına gelerek: “Soracağım sorulara Lât ve Uzzâ adına yemin ederek cevap vermeni istiyorum” dedi. Ancak Hz. Peygamber: “Ben, Lât ve Uzzâ üzerine yemin etmem. Zira onlardan nefret ettiğim kadar hiçbir şeyden nefret etmiyorum” şeklinde cevap verdi. Daha sonra aralarında şöyle bir konuşma geçti:

⁸ İbn Ebî Şeybe, Abdullah b. Muhammed, *el-Musannef* (Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1989), VIII, 435; Taberî, *Târîhu'l-Ümem ve'l-Mülûk*, I, 519-520; Zehebi, Şemsüddin Muhammed b. Ahmed b. Osman, *Târîhu'l-İslâm (es-Siratü'n-Nebeviyye)* (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-Arabi, 1994), I, 55.

⁹ İbn İshâk, *Siratü İbn İshâk*, 53-55; İbn Hişâm, *es-Siratü'n-Nebeviyye*, I-II, 180-183; İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-Kübrâ*, I, 122-123; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-Nübüvve*, I, 168-171.

¹⁰ İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-Kübrâ*, I, 122-123.

Rahib Bahîrâ: “O halde Allah adına soracağım sorulara cevap ver.”

Hz. Peygamber: “Şimdi soracağın sorulara cevap verebilirim.”

Rahib Bahîrâ daha sonra Rasûlüllah'ın hayat hikâyesi, şahsiyeti, tabiatı, uykusu ve diğer konularda bilgi edinmek istedi, Hz. Peygamber de sorduğu sorulara cevap verdikten sonra Rahib Bahîrâ onu tepeden tırnağa süzdü ve yeterince gözlem yapınca anlatılanların daha önceki bilgileriyle örtüştüğünü anladı. Daha sonra da Hz. Peygamber'in gözlerine ve sırtına bakarak iki kürek kemiği arasında bulunan nübüvvet mührünü gördü ve onu öptü.¹¹ Bu olanları gören Kureyş kafilesi: “Muhammed, Rahib Bahîrâ'nun yanında önemli bir yere sahiptir” diyerek hayretlerini gizleyemediler.¹² Rahib Bahîrâ, Ebû Tâlib'e dönerek: “Bu çocuk sizin neyinizdir?” diye sordu. Ebû Tâlib: “Oğlumdur” şeklinde cevap verince Rahib Bahîrâ: “Olamaz! Bu çocuğun babası sağ olamaz” diye karşılık verdi. Bunun üzerine Ebû Tâlib: “Haklısınız, bu, benim oğlum değil, yeğenimdir” dedi. Rahib Bahîrâ: “Babasına ne oldu?” diye sordu. Ebû Tâlib: “Bu zavallı çocuk anne karnındayken babası vefat etti” cevabını verince Rahib Bahîrâ: “Vallahi, sen talihli bir insansın. Yeğenini memleketine götür ve Yahudilerden de koru. Yahudiler, benim bu çocukta gördüklerimi görürlerse, ona bir kötülük yapmalarından endişe ediyorum. Çünkü senin bu yeğenin, bir gün büyük bir insan olacaktır” diyerek kehanette bulundu.¹³

Rahib Bahîrâ insanlarla konuşurken ehl-i kitaptan ve isimleri Züber/Züreyr, Temmâm/Semmâm ve Deris/Debîs olan üç kişilik bir grup çıkageldi. Çünkü onlar yolculuk süresince Rahib Bahîrâ'nın gördüğü olağanüstülükleri Hz. Peygamber'in üzerinde gördüler. Bu çocuğun kendilerine verilmesini isteyince Rahib, onların bu teklifini kabul etmedi ve: “Allah'ı ve kendi kitaplarında Hz. Peygamber'in sıfatlarını ve özelliklerini hatırlatarak” kendilerini ikna etmeye çalıştı. Çünkü onlar istedikleri şeyi elde etseler bile ona ulaşamazlar. Rahib onları ikna etmek için bir hayli uğraştı ve sonunda onlar Rahib'i tasdik ederek oradan ayrıldılar. Bu tavsiye üzerine Ebû Tâlib ve

¹¹ İbn İshâk, *Sîratü ibn İshâk*, 53-55; İbn Hişâm, *es-Sîratü'n-Nebeviyye*, I-II, 180-183; İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-Kübrâ*, I, 122.

¹² İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-Kübrâ*, I, 123.

¹³ İbn İshâk, *Sîratü ibn İshâk*, s. 53-55; İbn Hişâm, *es-Sîratü'n-Nebeviyye*, I-II, 180-183; İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-Kübrâ*, I, 121-122; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-Nübüvve*, I, 168-169; Süheyli, Abdurrahman, *er-Ravdü'l-Ünüf* (Basım yeri, yayınevi ve tarihi yok), II, 217-218.

arkadaşları Suriye’de işlerini hemen bitirip Hz. Peygamber ile birlikte Mekke’ye döndüler.¹⁴

İbn Sa’d aynı konuyu yüzeysel ifadelerle şöyle anlatmaktadır: Ebû Tâlib Şam’a gitmek isteyince Hz. Peygamber: “*Ey Amca! Beni burada kime bırakıp gidiyorsun? Bana bakacak anne, beni koruyacak bir kimse yok!*” dedi. Bu durumdan oldukça etkilenen amca, yeğeninini de kendisiyle beraber gelmesine izin verdi. Yola çıktıktan bir süre sonra bir kiliseye misafir oldular. Rahib: “*Bu çocuk senin neyindir?*” diye sorunca Ebû Talib: “*Oğlumdur*” şeklinde cevap verdi. Rahib: “*Hayır, o senin oğlun değildir. Çünkü onun babası hayatta olamaz*” deyince Ebû Tâlib: “*Neden?*” diye sordu. Rahib: “*Onun yüzü, peygamber yüzü; gözleri ise, peygamber gözleridir*” dedi. Ebû Tâlib: “*Nebî nedir?*” diye sorunca Rahib: “*Peygamber, gökten kendisine vahiy gelen, kendisi de onu yerdeki insanlara anlatan kişidir*” diye cevap verince Ebû Tâlib: “*Allah, senin bu söylediklerinden daha büyüktür*” deyince Rahib. “*Onu Yahudilerden koru*” diyerek konuşmasını sonlandırdı. Bunun üzerine yola çıktı ve başka bir manastıra geldi. Rahib: “*Bu çocuk senin neyindir?*” diye sorunca Ebû Tâlib: “*Oğlumdur*” şeklinde cevap verdi. Rahib: “*Hayır, o senin oğlun değildir. Çünkü onun babası hayatta olamaz*” deyince Ebû Tâlib: “*Neden?*” diye sordu. Rahib: “*Onun yüzü, peygamber yüzü; gözleri ise, peygamber gözleridir*” dedi. Ebû Tâlib: “*Sübhânallah! Allah, senin bu söylediklerinden daha büyüktür*” dedi ve: “*Ey Kardeşimin oğlu! Bunların dediklerini duymuyor musun?*” deyince Hz. peygamber: “*Ey Amca! Allah’ın kudretini inkâr etme*” diyerek karşılık verdi.¹⁵

Hadis kitapları içerisinde sadece Tirmizî de konuyla ilgili bulunan rivayette şunlar anlatılmaktadır: Ebû Tâlib, yeğeni Hz. Peygamber’i yanına alarak Kureyş ileri gelenleriyle birlikte bir kabileyle Şam’a doğru sefere çıktı. Kureyş kabileleri, Rahib Bahîrâ’nın bulunduğu yere gelince konakladı. Onların konakladığını gören Rahib Bahîrâ yanlarına giderek daha önceki kabilelere göstermediği ilgi ve alakayı gösterdi ve âdeta kaybettiği bir şeyi arıyormuş gibi onların aralarında dolaşmaya başladı. Rasûlüllah’ı görünce elinden tutarak: “*Bu, âlemlerin efendisidir. Allah onu âlemlere rahmet olarak gönderecektir*” diye seslendi. Kureyşliler ona: “*Bunu, nasıl biliyor sun?*” diye sorunca Rahib Bahîrâ: “*Sizler tepeyi dönünce bütün taşlar ve ağaçlar secdeye kapandı. Ağaçlar ve taşlar sadece peygamberlere secde eder. Ayrıca onu, iki kürek kemiği arasında bulunan nübüvvet*

¹⁴ İbn İshâk, *Siratü İbn İshâk*, 53-55; İbn Hişâm, Ebû Muhammed Abdülmelik, *es-Siratü’n-Nebeviyye* (Kahire: Dâru İbn Kesir, ts.), I-II, 180-183; İbn Sa’d, *et-Tabakâtü’l-Kübrâ*, I, 122-123; Ebû Nuaym, *Delâilü’n-Nübüvve*, I, 170; Süheylî, *er-Ravdü’l-Ünüf*, II, 218-219.

¹⁵ İbn Sa’d, *et-Tabakâtü’l-Kübrâ*, I, 121-122.

müühründen tanırım” şeklinde karşılık vererek kabileyi bilgilendirmeye çalıştı. Daha sonra Rahib Bahîrâ yemek hazırlatarak onları yemeğe davet etti. Kureyşliler davete icabet ettiler, fakat Hz. Peygamber kafilenin yanında bırakıldı. Bunun üzerine Rahib Bahîrâ onun da yemeğe çağrılmasını istedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber kendisini gölgeleyen bir bulutun eşliğinde geldi. Daha önce ağacın gölgesinde oturup yemek yiyenlerin yanına oturunca gölge Hz. Peygamber'e doğru döndü. Bunu gören Rahib Bahîrâ: *“Bakın ağacın gölgesi ona doğru döndü”* diyerek Rasûlullah'ı Rum topraklarından uzaklaştırmalarını ve orada görmeleri halinde de onu öldürebileceklerini belirtti. Bu esnada Bahîrâ çevreyi gözetlerken Rum diyarından gelen yedi kişiyle karşılaştı ve onlara niçin geldiklerini sordu. Onlar da: *“Bu ayda çıkması beklenen nebî için geldik ve bu amaçla her tarafa haberciler gönderdik. Bu nebinin haberi bizlere bildirildiği için yanına geldik”* diye cevap verince Rahib Bahîrâ: *“Arkanızda sizlerden daha hayırlı kimseler var mı?”* diye sordu. Onlar da: *“Bizlere, o nebinin senin yurdunda olduğu haberi verildi”* diye cevap verince Rahib onlara: *“Allah'ın dilediği bir şeyi insanların engellemeye gücü yeter mi?”* diye sordu. Onlar: *“Hayır”* cevabını verdikten sonra Rahib Bahîrâ'ya biat ederek oradan ayrıldılar. Daha sonra Rahib Bahîrâ Kureyşlilere: *“Bu çocuğun velisi kim?”* diye sordu. Oradakiler, Ebû Tâlib'i gösterince Rahib, ona ısrarlı bir şekilde Hz. Peygamber'i Mekke'ye götürmesini söyledi. Bunun üzerine Ebû Tâlib yeğenini Ebu Bekir ve Bilal ile birlikte Mekke'ye gönderdi. Rahib Bahîrâ onlar için yol azığı olarak zeytinyağı ve ekmek hazırladı.¹⁶ Başka rivayetlerde ise Ebû Tâlib, yeğenini Yahudilerden korktuğu için çocuklarla birlikte veya bir adam ile göndermiştir.¹⁷

İbn Şihâb olay hakkında farklı bir rivayette şunları anlatmaktadır: Hz. Peygamber ergenliğe ulaşınca amcası Ebû Tâlib onu Şam tarafına ticaret için yolculuğa çıkardı. İkisi Teymâ bölgesine ulaşınca Temîm Yahudilerinden bir din adamı Rasûlullah'ı gördü ve Ebû Tâlib'e şöyle dedi: *“Bu çocuk senin mi?”* diye sordu Ebû Tâlib: *“O, kardeşimin oğludur”* diye cevap verdi. Bunun üzerine Yahudi din adamı: *“Sen ona düşkün müsün?”* diye sordu. Ebû Tâlib: *“Evet”* cevabını verince Rahib: *“Vallahi, eğer onu Şam'a götürürsen,*

¹⁶ İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, VIII, 436; Tirmizî, Ebû İsa Muhammed b. İsa b. Sevre, *Sünenü Tirmizî* (İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992), Menâkıb, 3; Taberî, *Târîhu'l-Ümem ve'l-Mülük*, I, 519-520; Zehebî, , *Târîhu'l-İslâm (es-Siratü'n-Nebeviyye)*, I, 56; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-Nübüvve*, I, 1171-1172; Beyhakî, Ebû Bekir Ahmed b. Hüseyin, *Delâilü'n-Nübüvve*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1988, II, 24-29; Süheyli, *er-Ravdü'l-Ünüf*, II, 224-225.

¹⁷ Mübârekfûri, Ebu'l-Ali Muhammed b. Abdurrahman b. Abdurrahîm, *Tuhfetü'l-Ahvezi bi Şerhi Câmü't-Tirmizî* (Kahire: Mektebetü İbn Teymiye, 1991), X, 93.

ebediyyen ehline kavuşturmazsın. Çünkü onu mutlaka öldürürler. Bu çocuk onların düşmanıdır” diyerek Ebû Tâlib’i uyardı. Bunun üzerine de Ebû Tâlib Teymâ’dan Mekke’ye döndü.¹⁸

2- SENED AÇISINDAN OLAYIN DEĞERLENDİRİLMESİ

İbn Ebî Şeybe ve Tirmizî’nin rivayet ettiği hadisin senedinde şu raviler bulunmaktadır: el-Fadl b. Sehl Ebu’l-Abbâs el-A’rac el-Bağdâdî-Abdurrahman b. Gazvân Ebû Nüh- Yunus b. Ebî İshâk-Ebû Bakir b. Ebî Musa-Ebû Musa el-Eş’arî. Böyle bir sened zincirine sahip olan hadis hakikatte sahih değildir. Çünkü onu rivayet eden kaynakların hepsi *mürsel*’dir. Raviler içinde hadiseyi gören, olayın meydana gelişine vakıf olan hiç kimse yoktur. Bu hadisin varid olduğu en güvenilir kaynak ise Tirmizî’dir.¹⁹ Hâkim, bu hadisi, Müstedrek adlı eserinde zikretmiş ve: “*Bu, Buhârî ve Müslim’in şartlarına göre sahih bir hadistir, ama onlar bunu rivayet etmemişlerdir*”²⁰ diyerek onun sahih olduğunu vurgulamıştır. Tirmizî bu hadisin, hasen-garib olduğunu ve bunun dışında da bir versiyonunu bilmediğini belirtmektedir.²¹ Hasen bir rivayet, sahih bir rivayetten daha az sağlamdır. Bu rivayet, bir de garip olursa onun sıhhati büsbütün eksilir.²² Hadisi en çok eleştirenlerden biri olan Zehebî ise; “*Ben, hadisin uydurma olduğunu, metinde dile getirilenlerin ise bâtil olduğunu zannediyorum*”²³ şeklinde değerlendirmede bulunarak rivayetin güvenilir olmadığını söylemiştir.²⁴ Hatta o, konuyu anlattığı başlığın yanına “ان صح: eğer doğruysa”²⁵ ifadesini koyarak rivayetle ilgili şüphesini belirtmiştir.²⁶ İbn Hacer, rivayette bulunan bütün ravilerin sika olduğunu, ancak rivayetin Hz. Peygamber’in, Ebû Bekir ve Bilal ile gönderildiğini

¹⁸ İbn Şihâb ez-Zühri, Muhammed b. Müslim b. Ubeydullah, *el-Megâzi*, çev. Mehmet Nur Akdoğan (Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2016), 30; Abdürrezzâk, Ebû Bekir Abdürrezzâk b. Hemmâm, *el-Musannef* (Beyrut: el-Mektebetü’l-İslâmî, 1983), V, 318; Ebû Nuaym, *Delâilü’n-Nübüvve*, I, 171.

¹⁹ Şibli, *Mevlânâ, Asr-ı Saadet*, çev. Ömer Rıza Doğrul (İstanbul: Eser Matbaası, 1977), I, 132.

²⁰ Hâkim, *Müstedrek*, II, 615-616; Zehebî, *Târîhu’l-İslâm (es-Sîratü’n-Nebeviyye)*, I, 57.

²¹ Tirmizî, *Menâkıb*, 3.

²² Şibli, *Asr-ı Saadet*, I, 132-133.

²³ Zehebî, Şemsüddin Ebû Abdullah Muhammed b. Ahmed b. Osman, *Telhisü’l-Müstedrek* (Beyrut: Dâru’l-Maa’rife, ts.), II, 616.

²⁴ İsrâfil Balcı, *Peygamberlik Öncesi Hz. Muhammed* (Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2014), 244.

²⁵ Zehebî, *Târîhu’l-İslâm (es-Sîratü’n-Nebeviyye)*, I, 55.

²⁶ Mehmet Azimli, *Siyeri Farklı Okumak* (Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2010), 85.

belirten kısmı ise müdrektir. Yani rivayete sonradan eklenmiştir.²⁷ Suyûti, hadisin sıhhatini ortaya koyan şahitler olduğunu söyleyerek bunlardan birkaçını belirtmektedir.²⁸

Hadisin senedinde bulunan ravilerden el-Fadl b. Sehl, meşhur sikalardan sayılmakla birlikte bazı münker rivayetlerinin de olduğu nakledilir. Belki bu yüzden Ebû Hâtim, onu sikadan daha aşağıda bir ta'dil mertebesi olan sadûk lafzıyla nitelendirmiştir. Nesâî de onun sika olduğunu vurgulamıştır. Ebû Dâvud ise, rivayet ettiği hadislerin ceyyid hadis mertebesini aşmadığı için ondan hadis rivayet etmediğini belirtmektedir. Ancak Ebû Dâvud, Buhârî, Müslim, Ebû Hâtim ve el-Muhâmili ondan hadis rivayetinde bulunmuşlardır.²⁹ Hadisin senedinde bulunan diğer ravi Abdurrahmân b. Gazvân, hadis bilginlerinin çoğu tarafından mu'temed bir muhaddis olarak kabul edilirse de, rivayet sanatında derin ihtisas sahibi olanlar onu mu'temed telakki etmezler.³⁰ Nitekim Zehebî, onun münker hadisler rivayet ettiğini ve bu Bahîrâ hadisinin onlardan biri olduğunu belirtmesine rağmen,³¹ onun sika olduğunu, Buhârî ve Nesâî'nin onunla ihticac ettiğini, insanların ondan rivayet ettiklerini, Tirmizî'nin onu hasen kabul ettiğini, hadisleri ezberlediğini, ancak münker rivayetleri olduğunu belirtir.³² Diğer ravi Yûnus b. Ebî İshâk ise, hadislerindeki ızdırâb ve zaman zaman düştüğü yanılğalar (gaflet) yüzünden sadûk olarak nitelendirilir. Hatta Ebû Hâtim daha da müteşeddît bir tavır sergileyerek Yûnus'u kendisiyle ihticac edilemeyecek sadûk bir ravi olarak vasıflandırır. Ancak Nesâî bu durumun sorun olmadığını belirtmektedir. İbn Harrâş onun hadiste leyyin olduğunu belirtmektedir. İbn Hazm ise *el-Muhallâ* adlı eserinde Yahya el-Kattân'ın ve Ahmed b. Hanbel'in onu zayıf gördüğünü belirtmektedir. Zehebî ise onun sadûk

²⁷ İbn Hacer, Şihâbüddin Ahmed b. Ali b. Hacer, *el-İsâbe fî Temyîzi's-Sahâbe* (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1995), I, 177; Diyârbekrî, Hüseyin b. Muhammed b. Hasen, *Târîhu'l-Hamis fî Ahvâli Enfesi Nefis* (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2009, I, 474; Mübârekfûri, *Tuhfetü'l-Ahvezî*, X, 93.

²⁸ Suyûti, Ebu'l-Fazl Celâlüddin Abdurrahman b. Ebi Bekir, *el-Hasâisü'l-Kübrâ* (Basım yeri yok, Dâru'l-Kütübi'l-Arabî, basım tarihi yok), I, 84.

²⁹ Zehebî, Şemsüddin Ebû Abdullah Muhammed b. Ahmed b. Osman, *Mizânü'l-İtidâl fî Nakdi'r-Ricâl* (Basım yeri yok, Dâru İhyâi'l-Kütübi'l-Arabiyye, 1963), III, 352; Erdinç Ahatlı, *Peygamberlik ve Hz. Muhammed'in Peygamberliği* (Ankara: DİB Yayınları, 2011), 173.

³⁰ Şiblî, *Asr-ı Saadet*, I, 133.

³¹ Zehebî, *Mizânü'l-İtidâl*, II, 581-582; Zehebî, Şemsüddin Ebû Abdullah Muhammed b. Ahmed b. Osman, *el-Muğni fî'd-Duafâ* (Haleb: Dârü'l-Maârif, 1971), II, 384.

³² Zehebî, *Târîhu'l-İslâm (es-Sîratü'n-Nebeviyye)*, I, 56-57.

olmasının bir problem teşkil etmediğini belirtmektedir.³³ Sahâbiden bir önceki ravi olan Ebû Bekir b. Ebî Musa ise, İbn Sa'd'a göre zayıf;³⁴ Zehebî'ye göre ise meşhur, güvenilir sadûk'tur.³⁵ Hadisin sahâbî ravisi olan Ebu Musa el-Eş'arî ise, bu olayı görmemiş ve onu kimden duyduğunu da haber vermemiştir.³⁶ Ebû Musa el-Eş'arî, Mekke'de İslâm'a girmiştir. Müslümanlar için Mekke'de yaşam koşulları ağırlaşınca Habeşistan'a hicret etmiş ve Hayber'in fethedildiği sene yani hicretin yedinci yılında Medine'ye dönmüştür.³⁷ Ebû Musa'nın bu hadisi Hz. Peygamber'den, sahâbenin büyüklerinden alması veya olay meşhur olduğu için istifâze yoluyla almış olması mümkündür. Bununla beraber Ebû Musa bu hadisi Hz. Peygamber'den işittiğini belirtmediği için hadis, sahâbe mürselidir.³⁸ İbn Hişam, İbn Sa'd ve Ebû Nuaym'ın naklettikleri rivayetlerin ya hiç senedi yoktur, ya da mürseldir. Raviler içinde hadiseyi gören, hadisenin cereyanına vakıf olan kimse yoktur. Bu rivayetin dayandığı ravi Ebû Musa el-Eş'arî de bu olayı görmemiş ve onu kimden duyduğunu haber vermemiştir.³⁹ Sahâbenin Mürselleri kabul edildiği için bu noktadan hadise itiraz edilemeyeceği söylenebilir, ancak diğer sorularla birlikte bu da bir istifham konusudur.⁴⁰ Bu sebeple rivayetler hadis usulü açısından değerlendirildiğinde güven telkin etmemektedir.⁴¹ Açıklamalar, hadisin senedinde bulunan ravilerin hata ve vehme düşmüş insanlar olduklarını göstermektedir.⁴² Bu değerlendirmelerden hareketle Râhip Bahîra olayı ile ilgili en muteber rivâyet olan Tirmîzî rivâyetinin senedi, hadis tekniği açısından her ne kadar zayıf sayılmasa bile, sahih bir rivâyet de değildir.⁴³ Zaten Tirmîzî de muhtemelen senetteki râvilerin bu zaaflarını ve rivâyetin ferd olmasını göz önünde bulundurarak, dakik bir değerlendirmeyle hadise hasen garîb hükmünü vermiştir.⁴⁴

³³ Zehebî, *Mizânü'l-İtidâl*, II, 482-583; *el-Muğni*, II, 384; İbn Hacer, Şihâbüddin Ahmed b. Ali b. Hacer, *Takribü't-Tehzib* (Suriye:Dâru'r-Reşid, Suriye 1992), 613; Ahatlı, *Peygamberlik ve Hz. Muhammed'in Peygamberliği*, 174-175.

³⁴ İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-Kübrâ*, VI, 278.

³⁵ Zehebî, *Mizânü'l-İtidâl*, IV, 499; İbn Hacer, *Takribü't-Tehzib*, s. 624.

³⁶ Şiblî, *Asr-ı Saadet*, I, 133.

³⁷ İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-Kübrâ*, VI, 94-95; İbn Kesir, *el-Bidâye*, II, 290.

³⁸ İbn Kesir, *el-Bidâye*, II, 290.

³⁹ Şiblî, *Asr-ı Saadet*, I, 132-133; Bünyamin Erul, "Hz. Peygamber'in Risalet Öncesi Hayatına Farklı Bir Yaklaşım", *Ankara Diyanet İlmî Dergi*, Peygamberimiz Hz. Muhammed-Özel Sayı-2. baskı (2003): 46.

⁴⁰ Enbiya Yıldırım, *Hadis Problemleri* (İstanbul: Rağbet Yayınları, 2001), 208.

⁴¹ Erul, "Hz. Peygamber'in Risalet öncesi Hayatına Farklı Bir Yaklaşım", 49.

⁴² Yıldırım, *Hadis Problemleri*, 208.

⁴³ Mithat Eser, "Hz. Peygamber'in Bir Bulut Tarafından Gölgelemesine Dair Rivayetlerin Değerlendirilmesi" *İslâmî Araştırmalar XXII*, sayı 1 (2011): 46.

⁴⁴ Ahatlı, *Peygamberlik ve Hz. Muhammed'in Peygamberliği*, 175.

3- METİN AÇISINDAN OLAYIN DEĞERLENDİRİLMESİ

a- Bir Bulutun Hz. Peygamber'i Gölgelemesi, Ağaç ve Taşların Ona Secde Etmesi

Rivayette Hz. Peygamber amcasıyla birlikte Şam yolculuğuna çıktığı andan itibaren bazı olağanüstülüklerin ortaya çıktığı görülmektedir. Bunların başında ise bir bulutun kendisini güneşin yakıcı sıcağından koruması, ağaç ve taşların ona selam vermesi gelmektedir. Küçük bir çocuğun etrafında bu olağanüstülükler yaşanırken kafilde bulunan diğer insanların yaşananlardan habersiz olması düşünülemez. Diğerlerinin göremediği, fark edemediği olayları münzevî bir hayat yaşayan rahibin hemen fark etmesi ve kafileye ayrı bir ihtimam göstermesi oldukça manidardır. Eğer bu olay yaşandıysa, kafildekilerin gözünde olan perde, Rahib Bahîrâ'nın gözünde mevcut değildir. Birilerinin gördüğü, diğerlerinin göremediği olayın her hangi bir olağanüstülük özelliği bulunmamaktadır. O halde kafildekilerin göremediği bir olağanüstülüğü Rahib Bahîrâ'nın görmesi de mümkün değildir. Aynı olayın bir benzeri Hz. Peygamber sütannesinin yanındayken yaşanmıştır. Halîme, Mekke'den döndükten sonra Hz. Peygamber'in uzak bir yere gitmesine izin vermiyordu.⁴⁵ Ancak Halîme⁴⁶ bir gün öğle vakti onu kaybedince⁴⁷ hayvanların istirahatete çekildiği bir esnada⁴⁸ onu aramaya çıktı. Onun, kız kardeşi Şeymâ birlikte olduğunu görünce: “*Bu sıcakta mı dolaşıyorsunuz?*” dedi. Bunun üzerine kız kardeşi: “*Anneciğim! Kardeşim hiç sıcak görmedi. Ona gölge yapan bir bulut gördüm. Buraya gelinceye kadar kardeşim durduğu zaman duruyor, yürüdüğü zaman onunla birlikte hareket ediyordu*” şeklinde cevap verdi.⁴⁹ Bunun üzerine olayı teyit etmek isteyen Halîme: “*Ey Kızcağazım! Doğru mu?*” diye sorunca Şeymâ: “*Vallahi doğru*” şeklinde kesin bir cevap verince Halîme: “*Oğluma bir kötülüğün gelmesinden Allah'a sığınırım*” diyerek dua etmeye başladı. Halebî'nin Vâkıdî'den yaptığı bir rivayete göre de Halîme, Hz. Peygamber'i Mekke'ye annesinin yanına götürürken yolda bir bulutun onu gölgelediğini, gittiği zaman gittiğini, durduğu zaman da durduğunu yani onunla birlikte hareket ettiğini görmüştü.⁵⁰

⁴⁵ Halebî, Ebu'l-Ferec Nûruddin Ali b. İbrahim b. Ahmed, *İnsânü'l-Uyûn fî Sîrati Emîni'l-Me'mûn* (Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 2013), I, 150.

⁴⁶ Bu rivayetin senedinde bulunan ravilerin değerlendirilmesi için bkz. Eser, “Hz. Peygamber'in Bir Bulut Tarafından Gölgenmesine Dair Rivayetlerin Değerlendirilmesi”, 47.

⁴⁷ Halebî, *İnsânü'l-Uyûn*, I, 150.

⁴⁸ İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-Kübrâ*, I, 121.

⁴⁹ İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-Kübrâ*, I, 121; Halebî, *İnsânü'l-Uyûn*, I, 150.

⁵⁰ Halebî, *İnsânü'l-Uyûn*, I, 150.

Mamafih Hz. Peygamber, Hz. Hatice'nin kervanlarının idaresini eline aldığı zaman Meysere⁵¹ ile birlikte ticari faaliyette bulunmak için gittiği Şam'dan dönünce⁵² Meysere, yolculuk esnasında Rahip Nastûrâ'nın kendisine anlattıklarını ve Rasûlüllah'ı güneşin yakıcı sıcağından koruyan iki meleğin olduğunu Hz. Hatice'ye anlatmıştır.⁵³ Hatta Hz. Hatice, Hz. Peygamber'in Şam yolculuğu dönüşü binitinin üzerinde Mekke'ye girerken iki meleğin onu güneşin sıcağından koruduğunu görmüştür. Onunla birlikte Nefise bint. Münye'nin de içinde bulunduğu Kureyşli kadınlar da bu olağanüstü duruma şahit olmuşlardır.⁵⁴ Hz. Peygamber'i güneşin yakıcı sıcağından koruyan bir bulutun olduğunu söyleyen rivayetler zayıf olmakla birlikte akıl ve mantık kurallarını altüst eden bir özelliğe sahiptir. Dolayısıyla Hz. Muhammed'in peygamberliği döneminde olmayan olayların risalet öncesinde olduğunu söylemek isabetli bir yaklaşım tarzı değildir. Kaldı ki Süheylî, Allah Rasûlü'nün çobanlık yaptığı dönemlerde güneşten korunmak için Abdullah b. Cud'an'ın yolcular için yaptığı gölgelikte gölgelendiğini belirtmektedir.⁵⁵ Peygamberlik sonrasında Hz. Muhammed'in gölgelendiği olayları şöyle belirtebiliriz:

⁵¹ Bu rivayetin senedinde bulunan ravilerin değerlendirilmesi için bkz. Eser, "Hz. Peygamber'in Bir Bulut Tarafından Gölgelemesine dair Rivayetlerin Değerlendirilmesi", s. 47.

⁵² Hz. Peygamber yirmi beş yaşlarındayken Meysere ile birlikte Hz. Hatice'nin kervanlarının başında Şam'a ticari faaliyette bulunmak için yola çıktı. Kafile Şam'a gelince Nastûrâ isimli rahibin manastırına yakın bir yerdeki ağacın gölgesinde Busrâ çarşısında konakladılar. Rahib, Meysere'ye: "Şu ağacın altında oturan nerelidir" diye sorunca Meysere: "Haram ehlinden olan bir Kureyşlidir" şeklinde cevap verince Rahib: "Bu ağacın altında ancak bir nebî oturur" dedi ve Hz. Peygamber'in gözünde kırmızılık var mı? diye sordu. Meysere de: "Evet, o kırmızılık ondan hiç ayrılmaz" şeklinde cevap verdi Bunun üzerine Rahip Nastûrâ: "İşte bu, odur. O, peygamberlerin sonuncusudur. Keşke onun gönderileceği zamana yetişsem" diye temennide bulundu. Meysere ise bu söylenenleri zihninde tuttu. Hz. Peygamber alış-verişini yaptı, ancak bu esnada bir adamla arasında bir ihtilaf çıktı. Adam, Rasûlüllah'a: "Lât ve Uzzâ adına yemin et" deyince Allah Rasûlü: "Ben, onlar adına asla yemin etmem" şeklinde cevap verince adam: "Dediğin gibi olsun" diyerek yalnız olduğu bir anda Meysere'ye: "Ey Meysere! Bu, bir nebidir. Allah'a yemin olsun ki, bu, odur. Âlimlerimiz kitaplarında onun sıfatlarını bulmaktadırlar." Meysere bu sözleri de zihninde tuttu. Daha sonra kervan hareket edince devesinin üzerinde bulunan Hz. Peygamber'i güneşin yakıcılığından gölgeleyen iki melek gördü. Ebû Nuaym, *Delâilü'n-Nübüvve*, I, 173-174.

⁵³ İbn İshâk, *Sîratü İbn İshâk*, 59; İbn Hişâm, *es-Sîratü'n-Nebeviyye*, I-II, 188; Süheylî, *er-Ravdü'l-Ünüf*, II, 231-232.

⁵⁴ İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-Kübrâ*, I, 124.

⁵⁵ Süheylî, *er-Ravdü'l-Ünf*, II, 75-76; Hamidullah, Muhammed, *İslâm Peygamberi*, çev. Salih Tuğ (İstanbul: İrfan Yayıncılık ve Ticaret, 1993), I, 47.

1- Mekke'e birçok eziyetlere maruz kalan Habbâb b. Eret, sıkıntılarını dile getirmek üzere Allah Rasûlü'ne geldiğinde, Hz. Peygamber Kâbe'nin gölgesinde oturmaktadır.⁵⁶

2- Hz. Peygamber Mekke'de yaşam koşulları ağırlaşınca yeni bir yurt aramak için Taife gitmiş, ancak burada kötü muameleyle karşılaşmıştır. Dönüş esnasında bir ağacın gölgesinde Allah'a dua etmiştir.⁵⁷

3- Câbir b. Abdullah, Hz. Peygamber ile çıktığı Benû Enmâr Gazvesi'nde bir ağacın altında gölgelenirken Rasûlüllah'ın geldiğini görünce: "*Ey Allah'ın Rasûlü! Gölgeye gelin! diye seslendim o da geldi*" şeklinde bir anısını anlatmaktadır.⁵⁸

4- Zâtü'r-Rika' Seferi'ne Hz. Peygamber ile birlikte katılan Câbir b. Abdullah başından geçen bir olayı şöyle anlatmaktadır: "*Biz Rasûlüllah ile birlikte Zâtü'r-Rika' Seferi'ndeyken bir ağaç gölgesine geldik ve orayı Allah Rasûlü'ne bıraktık.*" Daha sonra Allah Rasûlü kılıcını ağaca asıp uyumuş ve müşriklerden bir adam gelerek kılıcı almış ve: "*Seni benim elimden kim kurtaracak*" diyerek Rasûlüllah'ı öldürmeye çalışmış, ancak Hz. Peygamber: "*Beni, senin elinden ancak Allah kurtarır*" diyerek büyük bir cesaret örneği göstermiş, daha sonra da sahâbe olaya hâkim olmuştur.⁵⁹

5- Hz. Peygamber Mekke'den Medine'ye hicret etiklerinde şehre girerken insanları Hz. Ebû Bekir'i bekledikleri kişi olduğunu zannederek kendisine yakın ilgi göstermeye başlamışlardır. Ancak Hz. Ebû Bekir güneşin sıcağından Hz. Peygamber'i korumak için ridasıyla gölgeleyince insanlar da onun peygamber olduğunu anlamışlardır.⁶⁰

6- Huneyn Seferi esnasında güneşin yakıcı sıcağından korunmak için Hz. Peygamber ve ashâb bir ağacın gölgesi altında gölgelenmişlerdir.⁶¹

7- Ya'lâ b. Ümeyye, Ci'rane'de Rasûlüllah'ın üzerinde kendisine gölgelik yapan bir bez parçası varken onun yanına geldiğini belirtmektedir.⁶²

⁵⁶ Buhârî, Ebû Abdullah Muhammed b. İsmail, *Sahîhu Buhârî* (İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992), Menâkıbü'l-Ensâr, 29; İkrâh, 1; Ebû Dâvud, Süleyman b. Eş'as, *Sünenü Ebî Dâvud* (İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992), Cihâd, 97.

⁵⁷ Belâzürî, Ahmed b. Yahya, *Ensâbü'l-Eşraf* (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2011), I, 202.

⁵⁸ Mâlik b. Enes, *Muvatta* (İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992), Libâs, 1.

⁵⁹ Buhârî, Meğâzî, 31.

⁶⁰ İbn Hişâm, *es-Sîratü'n-Nebeviyye*, I-II, 492; Diyârbekrî, *Târîhu'l-Hamîs*, II, 30.

⁶¹ Dârimî, Muhammed b. Abdullah Abdurrahman, *Süneü Dârimî* (İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992), Siyer, 16.

⁶² Buhârî, Hac, 17; Meğâzî, 56; Fedâilü'l-Kurân, 2; Müslim, Ebu'l-Hüseyn Müslim b. Haccâc, *Sahîhu Müslim* (İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992), Hac, 8; Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992), IV, 222.

8- Rasûlullah Veda Haccı'nda şeytan taşlamak üzere Mina'ya doğru yola çıktığında yanında bulunan Bilâl ve Üsâme'den biri binitinin yularını çekerken, diğeri de elbisesini Hz. Peygamber'in başının üzerinde tutarak ona gölge yapmıştır.⁶³ Diğer bir rivâyette de Bilâl elindeki değnekle gerdiği bir bez parça ile onu gölgelendirmiştir.⁶⁴ Yine Mina'da Hz. Aişe'nin "Ey Allah'ın Rasûlü! Seni güneşe karşı gölgeleyecek bir çadır yapalım mı?" teklifini Hz. Peygamber kabul etmemiştir.⁶⁵

9- Hum Vadisi'nde namaz vakti gelince Hz. Peygamber insanlara namaz kılmalarını emretti. O, öğle sıcağında namazı kıldırdıktan sonra insanlara hutbe irad etti. Bu esnada ashâb, Hz. Peygamber'in güneşin yakıcılığından korunması için semure ağacına çektikleri bir örtüyle gölgelenmesini sağlamışlardır.⁶⁶

10-Selmân-ı Fârisî, Hz. Peygamber ile birlikte bir ağacın gölgesinde otururlarken, Rasûlullah bir değnek alır, onunla ağacı silkeler ve yapraklarını düşürür ve: "Niçin böyle yaptığımı sormayacak mısınız?" diye sormuş. Bunun üzerine ashâb bunun nedenini sorunca Hz. Peygamber: "Namaz kılan kimsenin günahları bu ağacın yaprakları gibi dökülür" şeklinde cevap vermiştir.⁶⁷

11- Ebû Hureyre, Hz. Peygamber ile bir tepeden inerken ayakkabısının kopması üzerine Ebû Hureyre, hemen kendisininkini çıkarıp ona teklif etmiştir. Ancak Hz. Peygamber, ayakkabıyı almayı reddetmiş ve ayakkabısını tamir etmek üzere bir ağacın gölgesine oturmuştur.⁶⁸

12- Enes b. Mâlik arkadaşlarıyla oynarken Hz. Peygamber yanlarına gelmiş, onlara selam vererek Enes'i bir mektupla bir yere göndermiştir. Bu esnada Allah Rasûlü, dönüncüye kadar Enes'i bir duvarın gölgesinde beklemiştir.⁶⁹

Yukarıdaki rivayetler Hz. Peygamber'in beşer yapısının gereği olarak güneşten korunmak için zaman zaman gölgelik alanları tercih ettiğini göstermektedir. Eğer Allah Rasûlü çocukluğu döneminde bulutlar vasıtasıyla güneşin yakıcılığından korunmuşsa, peygamberliği döneminde ve en sıkıntılı olduğu anlarda da aynı durumun gerçekleşmesi daha uygun olmaz mı? Eğer peygamberlik öncesi bulutların bir çocuğu gölgelemesi mucizeyse, nübüvvet olmadan mucize olamayacağı için böyle bir dönemde bu tarz bir olağanüstülüğün gerçekleşmesi isabetli olmaz. O halde mucizenin, peygamberin doğrulanması ve insanların ikna edilmesi için risalet

⁶³ Müslim, Hac, 311, 312.

⁶⁴ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 268.

⁶⁵ Ebû Dâvud, *Menâsik*, 89.

⁶⁶ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 372; Tirmizî, Hac, 51.

⁶⁷ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 438-439.

⁶⁸ İbn Ebi Şeybe, *el-Musannef*, VII, 525.

⁶⁹ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 174; Ebû Dâvud, *Edeb*, 135-136.

döneminde olması daha uygundur. Kaldı ki peygamberlik döneminde gerçekleşen mucizeler de Kur'ân-ı Kerîm'de belirtilmiştir. Bu sebeple rivayetlere konu olan olayları Kur'ân'ın tanımladığı peygamber algısı çerçevesinde değerlendirmek doğru bir bakış açısının gereğidir. Çünkü Kur'ân onun gelecekte peygamber olacağına dair hiçbir bilgi vermemektedir. Bu perspektif dışında Hz. Peygamber'i değerlendirmek, olmayan özellikleri isnat ederek onu yüceltmeye ve diğer peygamberlerden üstünlüğünü ortaya koymaya çalışmak, ona hiçbir şey kazandırmayacaktır. Aksine onu anlaşılamaz ve örnek alınamaz konuma çıkaracaktır. Böyle bir durum ise, mesajın insanlara ulaşmasına ve algılanmasına engel teşkil edecektir. Aşırı yüceltme bir peygamber telakkisinin oluşmasında ve bu yapının gelenek haline gelip tartışılmaz konuma çıkartılmasında, Hz. Muhammed'in peygamberlik sonrası hayatı dikkate alınarak doğumundan itibaren olağanüstü özelliklerle donatılma gayreti yatmaktadır. İnsanların bu olağanüstülükleri tartışmalarının önündeki en büyük engel ise; onların peygamberliğin ayrılmaz bir parçası haline getirilerek kutsallık atfedilmesidir. Hz. Peygamber'i insanlara daha etkili bir şekilde anlatabilmek için akıl ve mantık kurallarına uygun hareket etmek, mesajın geniş alanlara ulaşmasına önemli ölçüde katkı sağlayacaktır.

b- Rahib Bahîrâ'nın Hz. Peygamber'i Tanıması

Uzaktan kafilenin geldiğini gören Rahib Bahîrâ bazı olağanüstülüklerin olduğunu fark etti. Bunun üzerine önceden sahip olduğu bilgileri teyit etmek amacıyla oradakileri yemeğe davet etti. Küçük çocuk ise, kervanı korumak için yemeğe götürülmedi. Gerçekte küçük çocuğun büyük bir kervanın korumasını yapması düşünülebilir mi? Yeğenini çok seven ve bundan dolayı da zor geçme ihtimali olan Şam yolculuğunda bile yanından ayırmayan bir amca, kendisi yemeğe giderken sevgi ve şefkatle baktığı yeğenini kervanın başında bırakarak rahat bir şekilde yemeğe nasıl gidebilir? Rahib Bahîrâ ısrarları neticesinde yemeğe katılan küçük çocuk üzerinde bakışlarını yoğunlaştırdı. Ona bazı sorular sorarak emin olmaya çalıştı ve bir bulutun onu gölgelemesi, ağaçların ve taşların ona secde etmesi ve iki kürek kemiği arasında bulunan nübüvvet mührünün bulunması, sorulan sorulara Lât ve Uzzâ adına yemin vermemesinden dolayı onun geleceğin peygamberi olacağını tespit etti ve bunu da Kureyş kafilesine açıkladı ve hemen onun buradan memleketine götürülmesini, aksi takdirde Yahudiler tarafından öldürülebileceğini söyledi. Bunun üzerine Rasûlüllah Mekke'ye getirildi. Rahib Bahîrâ'nın tavsiyesine uygun hareket ederek yeğenini âdeta Yahudilerden kaçırarak Ebû Tâlib, Hz. Peygamber'in, Hz. Hatice'nin kervanlarının başında Şam'a yolculuk yapmasına niçin

müsaade etmiştir? Ya böyle bir tehlike ortadan kalkmış ya da Ebû Tâlib yıllar önce Rahib Bahirâ'nın tavsiyesini unutmuştur. Muhammed Hamidullah, akli yönden olayı şöyle izah etmeye çalışmaktadır: “*Rahib Bahirâ misafirlerine diğer konular arasında bu inanıştan bahsetmiş olabilir. Ancak dokuz yaşındaki bir çocuğun, hassaten o devirde horlanan Bedeviler arasında görülen bir çocuğun yüz ifadelerinden müstakbel rasûlü Hristiyan bir rahibin tanıyıp çıkarabileceğini sanmak safdillik olur. Aynı şekilde rahibin sözlerinin dokuz yaşındaki bir çocuğun ruhunda, bu sıfatı benimseyip kabullenme gibi bir ümit ve hırsı filizlendireceğini düşünmek boştur.*”⁷⁰

Son nebînin geleceği hakkında önceki ilahi kitaplarda bilgilerin bulunması bilinen bir gerçektir. Bu geçeceği ehl-i kitap bilginlerinin bilmesi de gayet normaldir. Ancak bilinen bilgilerin nokta atışı şeklinde olması mümkün değildir. Çünkü son peygamberin nereden çıkacağı, kim olacağı ve ne zaman gönderileceği hakkında Kur'an'da hiçbir bilgi bulunmamaktadır. Bu sebeple o yaşa gelinceye kadar en yakınları tarafından hiçbir olağanüstülüğü görülmeyen veya fark edilmeyen bir kişinin, Rahip tarafından bir bakışta görülmesi ve geleceğin peygamberi olarak ilan edilmesi mümkün değildir. Ancak geriye dönük tarih okumaları yaparak yeni bir peygamber profilinin oluşturulması için vahye ve tarihe aykırı bir şekilde rivayet inşasına gidilmek suretiyle eksik kalan kısımlar tamamlanmaya çalışılmıştır. Rahib Bahirâ'nın sorduğu sorulara: “*Lât ve Uzzâ adına yemin istemesi*” ve Hz. Peygamber'in bundan kaçınarak “*Allah adına yemin vermek istemesi*”, dini duyguları yeterince gelişmeyen küçük yaştaki bir çocuğun idrak edebileceği bir durum değildir. Allah Rasûlü'nü küçük yaştan itibaren dindar göstermeye çalışmak, peygamberlik sonrası dikkate alınarak kurgulandığı izahtan varestedir.

Rahib Bahirâ gözlemlerinden sonra başta Ebû Tâlib olmak üzere Kureyş kabilesinde bulunanlara bu küçük çocuğun önemli bir konuma sahip olduğunu ve geleceğin peygamberi olacağını söyleyerek, kendisinin, onun üzerinde gördüğü olağanüstülükleri Yahudilerin görmesi durumunda onu öldüreceklerini ve hemen onu buradan götürmelerini söylemesi, inandırıcılıktan oldukça uzaktır. Çünkü başta Ebû Tâlib olmak üzere Kureyş kabilisinin tamamı olaya tanık olmuştur. Bu hadise ne kabiledekiler arasında ne de kabile Mekke'ye ulaştığında Mekkeliler arasında gündem konusu olmuştur. Eğer keşfedilen küçük çocuk geleceğin ümidi ve peygamberi olacaksa, bunun insanlar arasında konuşulması gerekmektedir. Herkes bu olayı âdeta akıl tutulması içerisinde sessiz sedasız bir şekilde geçiştirmiştir. Diyelim ki insanlar, Rahib Bahirâ'nın sözlerini ve küçük çocuğun geleceğin peygamberi olacağını dikkate almadılar.

⁷⁰ Hamidullah, *İslâm Peygamberi*, I, 47-48.

Kafiledekilerden hiçbirisi Hz. Muhammed peygamber olarak gönderildiğinde bu hadiseyi neden hatırlamadı? Yoksa Hz. Peygamber risaletle görevlendirildiğinde olaya tanık olanların tamamı yaşamlarını kaybetmiş midir? Herkes hayatın kaybetse bile olayın en yakın tanıklarından Hz. Peygamber'in amcası ve hamisi Ebû Tâlib nübüvvetin onuncu yılında vefat etmiştir. Öyle ki Ebû Tâlib on yıl Rasûlullah'ın peygamberliğine tanıklık etmiştir. Hatta Mekkeli müşrikler, Hz. Peygamber'in tebliğ faaliyetlerinden o kadar rahatsız olmuşlar ki, ona mani olması için defalarca Ebû Tâlib'in yanına gitmişlerdir. Eğer Ebû Tâlib, Rahib Bahîrâ'nın, Hz. Peygamber'i keşfine ve söylediklerine tanık olsaydı, müşriklerin baskıları karşısında: *"Yıllar önce Şam yolculuğu esnasında konakladığımız Busrâ şehrindeki kilisede bulunan Rahib Bahîrâ, yeğenim Muhammed'in üzerinde yaptığı gözlemlerden sonra onun geleceğin peygamberi olacağını belirtti"* diyerek bu bilgilerden mutlaka faydalanarak müşrikleri ikna etmeye çalışırdı. Ancak kaynaklarda bu yönde hiçbir bilgiye rastlanılmamaktadır. Ayrıca müşriklerin yoğun tepkileriyle karşılaşan Hz. Peygamber çocukluğu döneminde, kendisinin, Rahib Bahîrâ tarafından müşriklerin de hazır bulunduğu bir ortamda peygamber olarak gönderileceğini bilmiş olsaydı, bu hakikati müşriklere, en azında amcası Ebû Tâlib'e söyleyerek kendisini rahat bırakmalarını belirtirdi. Yeni bir fikir ile ortaya çıkan kişinin sahip olduğu en önemli delillerden olması gereken Rahib Bahîrâ olayı, tebliğ süresince Rasûlullah tarafından asla gündem yapılmamıştır. Gerçekte en önemli nübüvvet alametlerinden kabul edilen bu hadise, şahitleri tarafından hiç hatırlanmadığı ve pratikte hiçbir öneme sahip olmadığı için ihtiyatla karşılanmalıdır. Ahmet Önkal konu hakkında şöyle bir değerlendirmede bulunmaktadır: *"Bizzat Peygamber Efendimiz kendisinin peygamber olacağını bilmediği gibi ayrıca çevresindeki insanlar da bunu bilmiyorlardı. Çünkü Hz. Peygamber'in gerek Ebû Tâlib gibi yakınlarını, gerekse muarızlarını Müslüman olmaya çağırırken: "Bakın şu hadiselere daha önceden şahit olmuştunuz; falanca filanca kimseler de vaktiyle size benim peygamber olacağımı bildirmişti. Artık şimdi inkâr etmeyin!"* kabilinden delillere başvurduğuna delalet eden ne bir hadise, ne de bir rivayet vardır. Şayet Hz. Muhammed'in ileride peygamber olacağını çevredeki insanlara ilan eden bir vaka olsaydı, herhalde Hz. Peygamber bunu kuvvetli bir delil ve ilzam edici bir hüccet olarak kullanırdı. Şu halde kendisine peygamberlik gelmezden evvel Hz. Peygamber'in ne bizzat kendisi ne de çevresindeki insanlar onun bilahare peygamber olacağını bilmediklerine göre bu hususla ilgili rivayetleri doğru saymamız mümkün değildir. Bu rivayetler, Hz. Peygamber'in geleceğinin müneccimler, kahinler, rahipler ve Yahudi hahamları tarafından dahi bilindiği ve ilan edildiğini belirterek Rasûlullah'ın şanını yüceltmek

ve onu reddedenleri ilzam etmek maksadına bağlı olarak sonradan vücut bulmuş rivayetlerdir. Halbuki Rasulü Allah sevgisi ve onun peygamberliğini ispat düşüncesi, bizi ılımlı davranıştan uzaklaştırıp aşırılığa götürmemelidir.⁷¹ Ayrıca bu harika hallerin ne Mekkelileri ne de bu yolculukta bulunanları Hz. Peygamber'in nübüvvetine hazırlamadığı anlaşılmaktadır. Çünkü Rasulü Allah nübüvvetini ilan ettiğinde de hiç kimse bu olağanüstü şeyleri anarak 'sen zaten şöyle halleri olmuş birisin' diyerek iman etmemişlerdir. Hz. Peygamber'in, bu kadar harika halleri yaşayan biri olarak vahye ilk muhatap olduğunda şok olması ise, bunların gerçek olmadığını ortaya koymaktadır.⁷²

Kur'an, Hz. Musa veya Hz. İsa gibi peygamberlerin bebeklikten itibaren peygamber olacaklarından bahsederken Hz. Muhammed ile ilgili benzer bir açıklamada bulunmaz. Bu hususu âdeti bir eksiklik gibi telakki eden Müslümanlar, onun da çocuk yaştan itibaren peygamber olarak belirlendiğini anlatabilme gayreti içine girmişler, ancak Kur'an'dan destek bulamayınca, bu kanaati çeşitli rivayetlerle destekleme çabasına girişmişlerdir. Böylece Hz. Muhammed'in peygamber olacağını Ehl-i Kitap din adamlarının haber verdiklerini anlatabilme gayreti içine girmişlerdir. Halbuki bu bağlamda dile getirilen iddialar, vahyin hakikatine aykırıdır. Zira Kur'an, Hz. Muhammed'in risalet öncesi dönemde ileride peygamber olacağına dair hiçbir ipucu vermez. Bu rivayetler belki ait oldukları dönemde Müslümanlara psikolojik tatmin sağlamış olabilir, ancak günümüz Müslümanlarına İslâm Peygamberi'ni tanıma veya onun öğretisini anlama adına hiçbir katkı sağlamaz.⁷³

c- Bir Müfrezinin Hz. Peygamber'i Öldürmeye Gelmesi

Rahib Bahirâ, insanlarla konuşurken ehl-i kitaptan üç veya yedi kişilik bir grup gelerek gönderilecek olan son peygamberin burada olduğunu veya burada olabileceğini söyleyerek onu kendilerine vermesini istediler. Ancak Rahib Bahirâ aradıkları çocuğun bu olmadığını veya buradan geçmediğini belirtti ve onları ikna ederek gönderdi. Ehl-i kitap bilginlerinden edindikleri bilgilere göre Hz. Peygamber'in burada olduğu veya olabileceği düşüncesiyle öldürülmek için bir müfrezinin görevlendirilmesi, gerçekten tuhaftır. Çünkü böyle kesin bir bilgiye sahip iseler, neden daha önce veya daha sonra bu bağlamda her hangi bir teşebbüsleri olmamıştır? Allah Rasûlü nübüvvetle görevlendirilinceye kadar çeşitli yerlere seyahatler gerçekleştirmiş, ancak böyle bir olay hiç yaşanmamıştır.

⁷¹ Ahmet Önkal, "İslâm Tarihçiliğinde Tarafsızlık Problemi", *Marife Dergisi*, sayı 5, (bahar 2005): 263.

⁷² Yıldırım, *Hadis Problemleri*, 208-209.

⁷³ Balcı, *Peygamberlik Öncesi Hz. Muhammed*, 248-249.

Böyle hummalı bir şekilde geleceğin peygamberini öldürmek için her yöne askerî müfrezeler gönderenler bir daha tarih sahnesine çıkmamışlardır. Ayrıca ne Hz. Peygamber ne de Kureyş kafilesi böyle bir olaydan bahsetmiştir. Ahmet Önkal bu konuyu şöyle değerlendirmektedir: “*Ehl-i Kitap'tan Yahudiler veya Hristiyanlardan bir müfrezenin Hz. Peygamber'in Busrâ'ya gelişini, günü gününe bilerek onu yakalayıp öldürmek üzere geldiklerini kabule imkânı var mıdır? Hele hele künyeleri veya lakapları ile maruf olmuş bazı meşhur sahâbenin dahi asıl isimleri tam tespit edilememiş olduğundan İslâm tarihçileri bu sahâbenin adları üzerinde ihtilaf ederken, Hz. Peygamber'in hayatının pek de öyle önem taşımadığı ve dikkat çekmediği bir devresinde sadece bir olayda görünüp kayboldukları iddia olunan bu yabancı insanların adlarının tespit edilmiş olması şaşılacak bir husus değil midir?*”⁷⁴ Muhammed Gazâlî, muhakkiklerin bu olayı, İncil'lerin belirttiği, Hz. İsa'nın doğumundan sonra onu öldürmek üzere bazı insanların aramasına⁷⁵ veya putperestlerin, annesi Buda'yı doğurduğunda düşmanlarının onu öldürmek üzere aradıklarına benzeterek uydurulduğu kanaatinde olduklarını ifade etmektedir.⁷⁶

Aksiyon filmlerindeki sahneleri anımsatan bu tarz rivayetler inşâ edilirken vahiy gerçeği, akıl ve mantık kuralları devre dışı bırakılarak insanların sevdikleri kişilere karşı duygusal eğilimleri aktif hale getirilmek suretiyle ikna edilmeye çalışılmaktadır. Olaylara duygusal yaklaşmanın, insanların gerçekleri görmesine engel olduğu bilinen bir gerçektir. Bu sebeple karşılaşılan rivayetleri, geçmişte ne kadar rağbet görse de, mutlaka akıl ve mantık kuralları çerçevesinde yeniden gözden geçirmek, doğruya yaklaşma konusunda oldukça önemlidir. Böyle bir yaklaşmanın hummalı bir mücadeleyi gerektirdiği muhakkaktır. Ancak sonuçları ilme çok şey kazandıracaktır. O halde eleştiri süzgecinden geçirilmeden eserlere alınan rivayetlere meşruluk kazandırmak, bilimsel bir tavır olmaktan uzaktır. Her yerde Hz. Peygamber'i öldürmek için arayanlar rivayeti kabul edildiğinde ona bir üstünlük atfedilmez, reddedildiğinde de onda bir eksiklik meydana gelmez. Ama Rasûlullah'ı öven, olağanüstülükleri ön plana çıkaran her rivayete dört elle sarılanlar için bu ve bunun gibi anlatılar peygamberlik alametlerinden kabul edildiği için inanç objesi haline getirilmeye çalışılmaktadır. İman konusu haline getirilen bu tarz rivayetlerin vahiy, akıl ve mantık kuralları çerçevesinde algılanılması, inanç eksikliği olarak telakkî

⁷⁴ Önkal, “İslâm Tarihçiliğinde Tarafsızlık Problemi”, 263.

⁷⁵ Muhammed Gazâlî, *Fıkhu's-Sîre* (Dimeşk: Dâru'l-Kalem, 1994), 66; Matta 2/13-16.

⁷⁶ Gazâlî, *Fıkhu's-Sîre*, 66.

edilmektedir. Halbuki vahyin dışında kalan rivayetler inancın değil, bilginin konusudur.

d- Hz. Peygamber'in Mekke'ye Götürülmesi

Rahib Bahîrâ'nın küçük çocuğun Şam'a götürülmesi durumunda hayatının tehlike altında olacağı uyarısından sonra Ebû Tâlib'in kendisi veya Ebû Bekir ve Bilâl, Hz. Peygamber'i Mekke'ye götürmüştür. Rivayet üzerinden gidecek olursak, Bahîrâ o kadar ikna edici konuşmuş olmalı ki, Ebû Tâlib Şam'a gitmeden işlerini burada bitirdikten sonra Mekke'ye dönmüş veya çok sevdiği yeğenini birileriyle göndermiştir. Rahib, geleceğin peygamberi olarak tespit ettiği küçük çocuğun Yahudiler tarafından öldürüleceğini nereden bilmektedir? Herhangi bir kişinin, birinin nerede, ne zaman ve nasıl öleceğini bilme ihtimali bulunmamaktadır. Kişi ne kadar dindar görünürse görünsün, hatta peygamber bile olsa, bu yöndeki bilgi kendisine verilmez. Bu bağlamda Rahib Bahîrâ'nın vermiş olduğu bilginin hiçbir doğruluk payı bulunmamaktadır.

Bu rivayette en önemli nokta Ebû Tâlib'in tüm uyarılara rağmen yeğenini kendilerini bile korumaktan aciz olan Ebû Bekir ve Bilal ile göndermesidir. Bu rivayeti inşa edenlerin ıskaladığı husus; çöl şartlarında üç çocuğun kuşa kurda yem edilmesi pahasına da olsa, gönderilme riskini göz ardı etmiş olmalarıdır. Gerçekten Mekke lideri olan Ebû Tâlib çok sevdiği yeğenini böyle bir tehlikeye atabilir mi? Değil Ebû Tâlib, sıradan insanlar dahi, bile bile böyle bir yolculuğun gerçekleşmesine müsaade etmezler. Bu yolculuk ilginç olduğu kadar inandırıcılıktan da uzaktır. Çünkü Hz. Ebû Bekir yaklaşık olarak Hz. Peygamber'den üç sene sonra dünyaya gelmiştir.⁷⁷ Yani Hz. Ebû Bekir, Rasûlüllah'tan üç yaş küçüktür. Hz. Peygamber Şam yolculuğunda doku, on, on iki veya on üç yaşlarında olduğu kabul edildiğinde, Hz. Ebû Bekir, bu yaşlardan üç yaş daha küçüktür. Kendisini bile korumaktan aciz olan bir çocuğun Rasûlüllah'ı koruması mümkün değildir. Diğer taraftan küçük yaşta olan Ebû Bekir'in ticaretle uğraşması tuhaf bir durumdur. Bilâl-i Habeşi ise, yaklaşık olarak Hz. Peygamber'den on bir yaş küçüktür.⁷⁸ Yani Hz. Peygamber'in Şam yolculuğu esnasında Bilal henüz doğmamış veya yeni doğmuştur. Ayrıca Hz. Ebû Bekir, Bilâl'i tevhid inancı sebebiyle müşriklerce azaba uğradığı zaman satın almış ve azad etmişti. Bu seyahat esnasında yanlarında yoktu. Satın alma ise nübüvvetten sonraki bir hadisedir. Dolayısıyla Bilal'in bu yolculukta

⁷⁷ Mes'ûdi, *Mürücû'z-Zeheb*, II, 304; İbn Hacer, *el-İsâbe*, IV, 145; Suyûti, Celâleddin Abdurrahman b. Ebî Bekir, *Târîhu'l-Hulefâ* (Beyrut: el-Mektebetü'l-Asriyye, 1989), 35.

⁷⁸

bulunması mümkün gözükmemektedir.⁷⁹ Ayrıca Bilal'in o sıralarda Abdülmüttalib ailesiyle hiçbir ilgisi yoktu. Dolayısıyla Abdülmüttalib ailesi kendisine herhangi bir vazife veremezdi.⁸⁰ Yukarıdaki bilgilerden hareketle Hz. Peygamber'in, kendisinden küçük olan Ebû Bekir ile veya henüz doğmamış ya da yeni doğmuş olan Bilal ile Mekke'ye gönderilmesi mümkün değildir. Bu sebeple İbn Kesîr, Hz. Peygamber'in on iki yaşında, Ebû Bekir'in dokuz veya on yaşlarında ve Bilal'in ise yaşının daha küçük olduğunu ve onların böyle bir seyahate katılmalarının garip/tuhaf olduğunu ifade ettikten sonra, eğer bu yaşananlar doğruysa, Hz. Peygamber'in yaşının daha büyük olması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu açıdan Rasûlüllah'ın bu seyahatteki yaşı doğru tespit edilememiştir.⁸¹ Ancak İbn Hacer, bu hadiste geçen ravilerin güvenilir olduğunu belirterek⁸² Ebû Bekir ve Bilal'in isimlerinin geçtiği son bölümün başka bir hadisten buraya eklenmiş olabileceğini, yine de böyle bir durumun ravilerden birinin vehmi olduğunu kabul etmektedir.⁸³ Bu sebeple İbn Hacer'in bu görüşünü kabul etmek mümkün değildir. Çünkü kendisi, bu hadisin ravilerinden Abdurrahman b. Gazvân'dan bahsederken: “*Abdurrahman birçok hataya düşmüş ve kölelere ait rivayetleri nakletmiştir. Onun bunları nakletmesi herkesi rivayetin sıhhatinden şüpheye düşürmüştür.*”⁸⁴ Bu hadise ister doğru olsun, isterse doğru olmasın, şurası kesin bir gerçektir ki, olay hiç kimse üzerinde herhangi bir etki bırakmamıştır. Ne Hz. Peygamber üzerinde bir etki bırakmış ne de kafiledekiler üzerinde. Çünkü eğer onlar üzerinde bir etki bıraksaydı, Hz. Muhammed peygamberlik bekler ve ona hazırlanırdı. Böylece kafiledekiler de aralarında bunu konuşurlar ve etrafa yayarlardı. Bu hadise hiç olmamış gibi kaybolup gitmiştir. Bu durum da, olayın gerçekleşmiş olma ihtimaline gölge düşürmektedir.⁸⁵

e- Rahib Bahîrâ Olayının Vahye Aykırılığı

Allah tarafından peygamberler aracılığıyla insanlara tebliğ edilen bilgilere vahiy denir. Beşer özelliğinde olan peygamberleri diğer insanlardan ayıran temel özellik, onların, Allah'tan vahiy almalarıdır. Vahyin de en önemli özelliği; muhataplarını bağlayıcılığa

⁷⁹ İbn Hacer, *el-İsâbe*, I, 456; Yıldırım, *Hadis Problemleri*, 202.

⁸⁰ Mevdûdî, Seyyid Ebu'l-Alâ, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamber'in Hayatı*, çev. Ahmed Asrar (İstanbul: Pınar Yayınları, 1992), II, 256.

⁸¹ İbn Kesîr, *el-Bidâye*, II, 290.

⁸² İbn Hacer, *Fethu'l-Bârî*, VIII, 716.

⁸³ İbn Hacer, *el-İsâbe*, I, 177; Diyârbekrî, *Târihu'l-Hamîs*, I, 474; Mübârekfûrî, *Tuhfetü'l-Ahvezî*, X, 93; Ahatlı, *Peygamberlik ve Hz. Muhammed'in Peygamberliği*, 176.

⁸⁴ Şibli, *Asr-ı Saadet*, I, 134.

⁸⁵ Gazâlî, *Fıkhu's-Sire*, 66.

sahip olmasıdır. Yani vahiyle bildirilenler müntesipleri tarafından büyük bir önemi haizdir. Konu hakkında vahiyle bildirilen kesin bir bilgi varsa, müntesiplerinin onu anlaması gerekir. Eğer konu hakkında vahiyle ilgili her hangi bir bilgi mevcut değilse, müntesiplerinin eksik görerek onu tamamlamaya çalışmaları uygun değildir. Zaten söz konusu edilen bilgi, Allah için önemli olsaydı, mutlaka vahye konu olurdu. O halde Kur’ân’da belirtilen hususlar öncelenmeli, vahiyle çelişen rivayetler ise kesin bir tavırla reddedilmelidir. Çünkü Kur’ân, kişileri yüceltmek için inşa edilen rivayetlerin referans kaynağı değildir.

Mevdûdi konu hakkındaki değerlendirmelerini şöyle açıklamaktadır: “Rivayet ve hadisler dürüst, hatırı sayılır, muteber ve ilmî dehaları tartışılmaz pek muhterem zevata aittir. Fakat bunlar pek çok yönden nazar-ı dikkate alınamaz ve doğru sayılamaz. Bir kere bu rivayet ve hadisler Kur’ân-ı Kerîm’in talimatına ve ruhuna aykırıdır. Çünkü Kur’ân-ı Kerîm’de Hz. Peygamber’e şöyle hitap edilmiştir: “Sen bu kitabın sana vahyolunacağını ummuyordun.”⁸⁶ “Sen kitap nedir, iman nedir bilmezdin.”⁸⁷ Bu âyetler gösteriyor ki, peygamberlik payesine yükselmeden önce Hz. Muhammed kendisinin peygamber olacağını bilmiyordu. Bunu başkası değil, Allah söylemektedir. Şayet Hz. Peygamber henüz on iki yaşındayken peygamber olacağını öğrenmiş ve yirmi beş yaşındayken bu bilgisi yenilenmiş olsaydı, kendisine bir kitabın geleceğini ve insanların kendisine iman edeceğini de umabilirdi. Böyle bir durumda hem kitaptan hem de imandan habersiz olması söz konusu olamazdı. Rahib Bahîra olayında anlatılanlar Hz. Peygamber’in ilk defa vahyin gelmesi ve bundan sonra kendisi ve Hz. Hatice arasında geçen konuşma ile ilgili muteber ve güvenilir hadis kitaplarında yer alan doğru hadislerle de ters düşüyor. Rasûlüllah yirmi sekiz yıldan beri kendisinin peygamber olacağını ve vahiy geleceğini bilmiş olsaydı, Hira mağarasında ve daha sonra onca şaşkın ve şaşırılmış olabilir miydi? Bu tam onun bildiği ve beklediği şey değil miydi? Hz. Hatice’nin, Hirâ’da Hz. Peygamber’in başından geçenler üzerine söyledikleri sözler, on beş yıldan beri onun peygamber olacağını bildiği için başka türlü olmayacak mıydı? Gayet tabii ki, o da beklenen bir şeyin meydana geldiğini söyleyecekti.”⁸⁸

Hz. Muhammed’in gelecekte peygamber olacağına dair vahiy kaynaklı hiçbir bilgi bulunmamaktadır. Ancak kaynaklarda peygamberlik öncesi döneme ait nübüvvet işaretleriyle ilgili oldukça

⁸⁶ Kasas: 28/86.

⁸⁷ Şûrâ: 42/52.

⁸⁸ Mevdûdi, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamber’in Hayatı*, 258-259.

zengin malzeme bulunmaktadır. Bu malzemeler vahiy ve akıl merkezli bir bakış açısıyla incelendiğinde tutarlı olmadıkları görülecektir. Çünkü Kur'an-ı Kerim kesin bir ifadeyle bu bağlamdaki rivayetleri reddetmektedir. Bu açıdan Hz. Peygamber başta olmak üzere toplumdan hiç kimse onun peygamberlik halkasının sonuncusu olacağını bilmiyordu. Hatta onun ilk vahiy tecrübesini yaşadığı esnadaki şaşkınlığı, endişesi ve büyük bir korkuya kapılması ve toplum tarafından tepkiyle karşılanması, bu durumu pekiştirmektedir. Ayrıca Rasûlullah, nübüvvetle taltif edildiği zaman, üzerine yüklenen sorumluluğunun farkında olması onun için bir eksiklik meselesi değildir. Allah Rasûlünden önceki peygamberlerin çocuklukları dönemlerinde peygamber olacaklarına dair vahiy kaynaklı bilgilerden hareketle son elçinin doğum ve nübüvvet arası dönemlerdeki kapalılığı gidermek ve Hz. Muhammed'in diğer peygamberlerden üstün olduğunu göstermek amacıyla vahyin gerçekliğine rağmen efsanevi anlatımlara ihtiyaç duyulmuştur. İnsanı hayretler içerisinde bırakan en önemli nokta ise; bu tür bilgilerin eleştiri süzgecinden geçirilmeden önemli kaynaklarda geçmesidir. Muhtemelen bu bilgiler kaynaklara geçirilirken halk arasında dolaşan peygamber telakkileri çerçevesindeki anlatılar kayda geçirilerek meşru bir zemine oturtulmaya çalışılmıştır. Daha sonraki dönemlerde bu bilgiler değişmez doğrular olarak kabul edilmiş ve Kur'an'a aykırı olmasına rağmen onları eleştirenler din dışı olarak görülmeye başlanmıştır. Bu sebeple -her şeye rağmen- Kur'an'ı referans kabul ederek Hz. Peygamber'in beşer olma özelliklerini ön plana çıkarmak suretiyle onu anlaşılabilir ve algılanabilir bir formatta sunmak oldukça önemlidir.

f- Rahib Bahîrâ Olayı'nın Müsteşriklere Esin Kaynağı Olması

İslâmî kaynaklara eleştirilmeden giren Rahib Bahîrâ olayı, Sıprenger,⁸⁹ William Muir, Draper ve Margoliouth gibi bazı müsteşriklere İslâm'ın Hz. Peygamber'e Bahîrâ tarafından ilham edildiğini söyleme imkânını vermiştir.⁹⁰ Ortaçağ boyunca Hristiyanlar tarafından istismar edilen Bahîrâ Hadisesi etrafındaki tartışmalar ve bu vesile ile Hristiyan dünyasının Hz. Peygamber, Kur'an-ı Kerim ve bütün Müslümanlar aleyhine yönlendirilmesi zamanımıza kadar devam etmiştir. Bazı müsteşriklerde Ehl-i kitab'ın Hz. Muhammed'in peygamber olacağını daha önce kendi kitaplarından öğrenmiş olduklarına dair rivayetleri Hristiyanlıktan dönen Müslümanların uydurduklarını ve bunun bir efsaneden ibaret olduğunu iddia

⁸⁹ Sıprenger'dan naklen: Ceatani, leon, *İslâm Tarihi*, çev. Hüseyin Cahit (İstanbul: Tanin Matbaası, 1924), I, 378.

⁹⁰ Şibli, *Asr-ı Saadet*, I, 131-132.

ederler.⁹¹ Caetani, Hristiyan bilginlerin, Hz. Peygamber'in İslâm'ın öğretilerini Rahib Bahirâ'dan aldığı fikrinin yanlışlığını ortaya koyduktan sonra,⁹² Rasûlüllah'ın ilham aldığı kaynağın Hristiyanlık'ta değil, Yahudiler arasında her halde Arabistan taraflarında bulunan bazı Yahudi ve Hristiyan mezheplerine bağlı kişiler arasında aramağa mecburuz. Mamafih o zaman Arabistan'da çok sayıda bulunan Yahudilere rastlamak için Hz. Peygamber'in seyahat yapmasına hiç gerek yoktu. Özellikle Yahudiler, Medine civarında, Arap Yarımadası'nın güneyinde pek çok kabileyi kendi dinlerine çekmeyi başarmışlardı, şeklinde düşüncelerini ortaya koymaktadır.⁹³ Ceatani, Hristiyanlığın yaygın olmadığı için Hz. Peygamber'in, Rahib Bahirâ'dan ilham alarak İslâm'ın temel ilke ve prensiplerini oluşturduğu düşüncesini reddederken başka bir soruna kapı aralamaktadır. O da Arap Yarımadası'nda mevcut olan Yahudilerin Rasûlüllah'ı etkilemiş olmalarıdır. Yani Allah Rasûlü İslâm'ın temel ilke ve prensiplerini Yahudi bilginlerden almıştır. İki tarafın da ortak görüşü; Hz. Peygamber vahiy ile değil, beşer kanalıyla İslâm'ın temelini oluşturmuştur. Dini taassup ve ön yargılarla şekillenen bu düşünceler, objektiflikten, ilmî yaklaşımdan, akıl ve mantık kurallarından oldukça uzaktır. Çünkü hiçbir kaynaktan Rasûlüllah'ın peygamberlik öncesi hayatında bu şekilde bir faaliyette bulunduğu dair herhangi bir bilgi mevcut değildir. Olasılıklardan hareketle kesin bir yargıya ulaşmak ve bir kişiyi töhmet altında bırakmak insaf ve izan ile örtüşmemektedir.

Hz. Peygamber'in, Rahib Bahirâ'dan ilham alarak İslâm'ı oluşturduğu düşüncesinin geçersizliğini şu şekilde açıklayabiliriz: 1- Eğer Rasûlüllah ile Rahib Bahirâ arasında bir görüşme olduysa, burada sadece karşılıklı konuşmalar söz konusudur. Allah Rasûlü'nün, Rahib Bahirâ'dan herhangi bir bilgi aldığına dair bir rivayet bulunmamaktadır. 2- İslâm'ın temel ilke ve prensiplerinin tamamının kısa bir zaman içerisinde öğrenilip, yıllar sonra aşamalı olarak insanlara anlatılarak bir sistem kurulması mümkün değildir. 3- Dokuz, on, on iki veya on üç yaşlarındaki bir çocuk ne kadar zeki olursa olsun, bütün bir sistemi hafızasında depolaması aklen muhaldir. 4- Eğer Rahib Bahirâ, Hz. Peygamber'e ilham kaynağı olduysa, neden bu sistemi kendisi oluşturup ön plana çıkmayı tercih etmedi? 5- Hristiyan olan birisi niçin kendi dinine alternatif olan bir dinin oluşumuna zemin hazırlasın? 6- Hz. Peygamber hiçbir şekilde böyle bir görüşmeden bahsetmemiştir. 7- Eğer Hz. Peygamber, Rahib Bahirâ ile bütün bir sistemi öğrenebilecek kadar uzun bir zaman

⁹¹ Mustafa Fayda, "Bahirâ", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 4 (İstanbul: TDV Yayınları, 1991), 486.

⁹² Ceatani, *İslâm Tarihi*, I, 310-319.

⁹³ Ceatani, *İslâm Tarihi*, I, 312-313.

geçirdiyse, Kureyş kafilesi neden bu görüşmeden habersizdir? 8- Rasûlüllah öğrendiği bu bilgileri neden kendisine peygamberlik görevi verilinceye kadar gizleme gereği duymuş ve bunu nasıl başarmıştır? 9- Hz. Peygamber'in hayatını en ince ayrıntılarına kadar araştıran kaynaklar, niçin bu konuda susmaktadır? 10- Eğer Rasûlüllah bu bilgileri öğrendiyse, neden kendisini ve toplumunu peygamberliğe hazırlamamıştır? 11- Allah Rasûlü ilk vahiy tecrübesi esnasında neden tepkisel davranmış ve büyük bir şok geçirmiştir? 12- Hz. Muhammed'in peygamberlik sonrası süreçte yaşadıkları ve toplumun kendisine karşı gösterdiği reaksiyon dikkate alındığında onun, Rahib Bahîrâ'dan etkilendiğini belirtmek realiteyi, akıl ve mantığı devre dışı bırakmaktır.

SONUÇ

Babasını, annesini ve dedesini kaybettikten sonra amcası Ebû Tâlib'in himayesi altında yetişen Hz. Peygamber dokuz, on, on iki veya on üç yaşlarına geldiğinde çok sevdiği amcasından ayrılmak istemediği için ticarî faaliyette bulunmak üzere Şam'a doğru yola çıkan Kureyş kafilesine katılmıştır. Kafile, Busrâ denilen kasabaya geldiğinde kiliseye yakın bir noktada konaklama ihtiyacı hissetmiştir. Kureyş kafilesinde bazı olağanüstülüklerin farkına varan kilisenin rahibi Bahîrâ, daha önce buradan gelip geçen kafilelere ilgi göstermediği halde bu defa farklı davranarak onları yemeğe davet etti. Bunun nedeninin sorulması üzerine ise Rahib Bahîrâ, yol boyunca bir bulutun küçük çocuğa gölge yaptığını, ağaçların ve taşların ona secde ettiğini söyleyerek onun geleceğin peygamberi olduğunu müjdelemiştir. Hatta davetliler arasında küçük çocuğu göremeyince onun da yemeğe getirilmesini talep etmiş ve yemekte onunla bir süre konuşmuştur. Bu konuşma esnasında çocuk üzerinde gözlemlerde bulunarak ve ona çeşitli sorular sorarak geleceğin peygamberi olduğuna kesin bir şekilde kanaat getirdikten sonra Ebû Tâlib'e: *"Bu çocuğu Şam'a götürmemesini, kendisinin onda gördüklerini Yahudilerin de görmesi halinde onu öldürebileceklerini"* belirterek Mekke'ye götürmesini tavsiye etmiştir. Ebû Tâlib bu tavsiyeye uyarak Hz. Peygamber'i kendisi götürmüş ya da Ebû Bekir ve Bilal, çocuklarla veya bir adamla göndermiştir. Hatta bu esnada Rasûlüllah'ı öldürmek için gelen askeri bir müfrezeyi de Rahib Bahîrâ, aradıkları çocuğun bu olmadığını söyleyerek ikna etmeyi başarmıştır.

Bu hadisede, bir bulutun Hz. Peygamber'i gölgelemesini, ağaçların ve taşların ona secde etmesini Rahib Bahîrâ dışında hiç kimsenin görememesi, gerçeklerle örtüşmemektedir. Diğer taraftan Bahîrâ'nın küçük çocuğun görüntüsünden ve konuşmalarından

geleceğin peygamberi olacağını söylemesi hem Hz. Peygamber üzerinde hem de kabile üzerinde hiçbir etki meydana getirmemiştir. Çünkü böyle önemli bir olay Mekke’de asla gündem yapılmamış ve Hz. Muhammed’i nübüvete hazırlamamıştır. Bu bağlamda Rasûlüllah ilk vahiy tecrübesini yaşadığı esnada büyük bir şok geçirmiş, meleklerle karşılaşmasını ise büyük bir endişe ve korku ile karşılamıştır. Daha önce hazırlanmış olan birisinin böyle bir durumu büyük bir olgunluk içerisinde karşılaması gerekirdi. Rahib Bahîrâ olayının en önemli tanıklarından biri olan Ebû Tâlib, İslâm’a cephe alan Mekkelilere karşı Rahib Bahîrâ’nın söylediklerinden asla bahsetmemiştir. Hz. Peygamber de tepkiyle karşılaştığı durumlarda: *“İşte ben, Busrâ’da Rahib Bahîrâ’nın geleceğini haber verdiği peygamberim”* diyerek kendisine avantaj sağlamamıştır. Halbuki böyle bir bilgi, tebliğ sürecinde muhatapları ikna etmek için Rasûlüllah’ın elinde önemli bir koz olmalıydı. Bu sebeple Hz. Muhammed, nübüvvetle görevlendirilinceye kadar konu hakkında asla bir bilgiye sahip olmadığı gibi, bir hazırlanma süreci de geçirmemiştir. Çünkü Kur’ân, Hz. Peygamber’in risâleti beklemediğini, iman ve kitap nedir bilmediğini belirterek, bu meyandaki anlatıları kesin bir şekilde reddetmektedir. Rasûlüllah’ın etrafında bulunan önemli kişiler hakkında bile ayrıntılı bilgi bulunmazken, konuşma esnasında Hz. Peygamber’i öldürmeye gelenlerin isimlerinin dahi belirtilmesi, hadisenin sağlam bir temelden ne kadar yoksun olduğunu ortaya koymaktadır. Rasûlüllah’ın, Rahib Bahîrâ’dan ilham alarak İslâm’ın temel ilke ve prensiplerini oluşturduğu düşüncesi, akıl ve mantık kurallarını devre dışı bırakan bir husustur. Çünkü küçük yaşlarda bulunan birisinin kısa bir süre içerisinde bir sistemi oluşturabilecek kadar bilgiyi zihninde tutması ve yıllar sonra açığa vurması olası değildir. Rahib Bahîrâ olayı, Hz. Muhammed’in doğumundan itibaren peygamber olacağını bilindiğini ispatlamak ve diğer peygamberlere karşı üstünlüğünü ortaya koymak amacıyla kurgulanmıştır. Bu sebeple senet ve metin açısından ciddi problemler içeren, vahiy, tarihsel bağlam, akıl ve mantık kurallarıyla çelişen bu hadise, bilimsel bir bakış açısına karşı koymaktan oldukça uzaktır.

KAYNAKÇA

- Abdürrezzâk, Ebû Bekir Abdürrezzâk b. Hemmâm, *el-Musannef*. Beyrut: el-Mektebetü'l-İslâmî, 1983.
- Ahatlı, Erdinç, *Peygamberlik ve Hz. Muhammed'in Peygamberliği*. Ankara: DİB Yayınları, 2011.
- Ahmed b. Hanbel, *Müsned*. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992.
- Azimli, Mehmet, *Siyeri Farklı Okumak*. Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2010.
- Balcı, İsrâfil, *Peygamberlik Öncesi Hz. Muhammed*. Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2014.
- Belâzürî, Ahmed b. Yahya, *Ensâbü'l-Eşraf*. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2011.
- Beyhakî, Ebû Bekir Ahmed b. Hüseyin, *Delâilü'n-Nübüvve*. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1988.
- Buhârî, Ebû Abdullah Muhammed b. İsmail, *Sahihu Buhârî*. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992.
- Ceatani, Leon, *İslâm Tarihi*, çev. Hüseyin Cahit, Tanin Matbaası, İstanbul 1924.
- Dârimî, Muhammed b. Abdullah Abdurrahman, *Süneü Dârimî*. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992.
- Diyârbekrî, Hüseyin b. Muhammed b. Hasen, *Târîhu'l-Hamîs fî Ahvâli Enfesi Nefîs*. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2009.
- Ebû Dâvud, Süleyman b. Eş'as, *Sünenü Ebî Dâvud*. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992.
- Ebû Nuaym, el-İsbehânî, *Delâilü'n-Nübüvve*. Beyrut: Dâru'n-Nefâis, 1991.
- Erul, Bünyamin, "Hz. Peygamber'in Risalet öncesi Hayatına Farklı Bir Yaklaşım". *Ankara Diyanet İlmi Dergi*, Peygamberimiz Hz. Muhammed-Özel Sayı-2. baskı, (2003): 33-66.
- Eser, Mithat, "Hz. Peygamber'in Bir Bulut Tarafından Gölgelemesine dair Rivayetlerin Değerlendirilmesi". *İslâmî Araştırmalar Dergisi* XXII, sayı 1(2011): 44-54.
- Fayda, Mustafa, "Bahîrâ". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*.4: 486-487. İstanbul: TDV Yayınları, 1991.

- Gazâlî, Muhammed, *Fıkhu's-Sîre*. Dimeşk: Dâru'l-Kalem, 1994.
- Halebî, Ebu'l-Ferec Nûruddîn Ali b. İbrahim b. Ahmed, *İnsânü'l-Uyûn fî Sîrati Emîni'l-Me'mûn*. Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 2013.
- Hamidullah, Muhammed, *İslâm Peygamberi*. çev. Salih Tuğ, İstanbul: İrfan Yayıncılık ve Ticaret, 1993.
- İbn Ebî Şeybe, Abdullah b. Muhammed, *el-Musannef*. Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1989.
- İbn Hacer, Şihâbüddîn Ahmed b. Ali b. Hacer, *el-İsâbe fî Temyîzi's-Sahâbe*. Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1995.
- İbn Hacer, Şihâbüddin Ahmed b. Ali b. Hacer, *Takribü't-Tehzib*. Suriye: Dâru'r-Reşid, 1992.
- İbn Hişâm, Ebû Muhammed Abdülmelik, *es-Sîratü'n-Nebeviyye*. Kahire: Dâru İbn Kesîr, ts.
- İbn İshâk, Muhammed b. İshâk b. Yesâr, *Sîratü ibn İshâk*. thk. Muhammed Hamidullah, Konya: Hayra Hizmet Vakfı, 1981.
- İbn Kesîr, Ebu'l-Fidâ, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*. Kahire: Dâru'l-Hadis, 1993.
- İbn Sa'd, Muhammed, *et-Tabakâtü'l-Kübrâ*. Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1990.
- İbn Şihâb ez-Zühri, Muhammed b. Müslim b. Ubeydullah, *el-Meğâzi*. çev. Mehmet Nur Akdoğan, Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2016.
- Kitabı Mukaddes*. İstanbul: Serveti Fünun Matbaası, 1976.
- Mâlik b. Enes, *Muvatta*. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992.
- Mes'ûdî, Ebu'l-Hasen Ali b. Hüseyin b. Ali, *Mürücü'z-Zeheb ve Meâdin el-Cevher*. Mısır: Mektebetü İbn Teymiye, 1964.
- Mevdûdî, Seyyid Ebu'l-Alâ, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamber'in Hayatı*. çev. Ahmed Asrar, İstanbul: Pınar Yayınları, 1992.
- Mübârekfûrî, Ebu'l-Ali Muhammed b. Abdurrahman b. Abdürrahîm, *Tuhfetü'l-Ahvezî bi Şerhi Câmü't-Tirmizî*. Kahire: Mektebetü İbn Teymiye, 1991.
- Müslim, Ebu'l-Hüseyin Müslim b. Haccâc, *Sahîhu Müslim*. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992.

- Önkal, Ahmet, "İslâm Tarihçiliğinde Tarafsızlık Problemi". *Marife Dergisi*, sayı 5 (bahar 2005): 257-269.
- Suyûti, Celâleddin Abdurrahman b. Ebî Bekir, *Târîhu'l-Hulefâ*. Beyrut: el-Mektebetü'l-Asriyye, 1989.
- Suyûti, Ebu'l-Fazl Celâlüddin Abdurrahman b. Ebî Bekir, *el-Hasâisü'l-Kübrâ*. Basım yeri yok: Dâru'l-Kütübi'l-Arabî, basım tarihi yok.
- Süheylî, Abdurrahman, *er-Ravdü'l-Ünüf*. Basım yeri, yayın evi, ve tarihi yok.
- Şibli, Mevlânâ, *Asr-ı Saadet*. çev. Ömer Rıza Doğrul, İstanbul: Eser Matbaası, 1977.
- Taberî, Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr, *Târîhu'l-Ümem ve'l-Mülük*. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1997.
- Tirmizî, Ebû İsa Muhammed b. İsa b. Sevre, *Sünenü Tirmizî*. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992.
- Yıldırım, Enbiya, *Hadis Problemleri*. İstanbul: Rağbet Yayınları, 2001.
- Zehebî, Şemsüddin Ebû Abdullah Muhammed b. Ahmed b. Osman, *el-Muğni fî'd-Duafâ*. Haleb: Dâru'l-Maârif, 1971.
- Zehebî, Şemsüddin Ebû Abdullah Muhammed b. Ahmed b. Osman, *Mizânü'l-İtidâl fî Nakdi'r-Ricâl*. Basım yeri yok: Dâru İhyâi'l-Kütübi'l-Arabîyye, 1963.
- Zehebî, Şemsüddin Ebû Abdullah Muhammed b. Ahmed b. Osman, *Telhîsü'l-Müstedrek*. Beyrut: Dâru'l-Maa'rife, ts.
- Zehebî, Şemsüddin Muhammed b. Ahmed b. Osman, *Târîhu'l-İslâm (es-Sîratü'n-Nebeviyye)*. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-Arabî, 1994.